

**Delredovisning av
regeringsuppdrag**

2020-12-18
dnr 2018:8016

Delredovisning av regeringsuppdrag att
följa upp och utvärdera *Läsa, skriva,
räkna – en garanti för tidiga
stödinsatser*

dnr U2018/03700/S (delvis) och U2018/03704/S

Innehåll

Innehåll	2
Sammanfattning	3
1 Bakgrund.....	6
1.1 En garanti för tidiga stödinsatser	6
1.2 Regeringsuppdraget.....	8
2 Skolinspektionens delredovisning	9
3 Iakttagelser	11
3.1 Viktiga förutsättningar för garantins genomförande har inte alltid funnits på plats	11
3.2 Svagt fokus på stödinsatser till elever i tidiga år, till flickor och för matematisk utveckling	18
3.3 Genomförandet av garantin i förskoleklass har inte nått intentionerna	22
4. Avslutande diskussion	27
4.1 Arbetet är påbörjat, men viktiga utmaningar kvarstår.....	27
4.2 Fokus på språklig medvetenhet före matematiskt tänkande.....	28
4.3 Fler pojkar än flickor bedöms behöva stöd, skillnaderna diskuteras inte	28
4.4 Fortsatt arbete i uppföljningen och utvärderingen av garantin för tidiga stödinsatser	29
Bilaga	31
Enkätresultat vårterminen 2019	31

Sammanfattning

Skolinspektionen har i uppdrag från regeringen att följa upp och utvärdera garantin för tidiga stödinsatser (U2018/03700/S (delvis) och U2018/03704/S, Utbildningsdepartementet).

Garantin för tidiga stödinsatser är en reform som infördes i skollagen inför läsåret 2019/20. Reformen avser att stärka skolornas arbete med att utveckla elevers kunskaper inom svenska, svenska som andraspråk och matematik. Garantin riktas mot skolans yngre elever och syftar till att alla elever som är i behov av stödinsatser för sin språkliga och matematiska utveckling ska få rätt stöd i rätt tid.

Uppdraget att utvärdera reformen gavs Skolinspektionen efter regeringsbeslut 2018-09-06. Uppdraget löper fram till och med 2022-12-16 då en slutredovisning ska lämnas. Föreliggande rapport utgör en delredovisning av detta uppdrag. Inom ramen för uppdraget har Skolinspektionen även publicerat en rapport rörande garantin i förskoleklassen.

I föreliggande delredovisning har centrala iakttagelser från hittills genomförda och pågående delprojekt sammanställts. Iakttagelserna avser läsåret 2018/19 (året innan garantins ikraftträdande), läsåret 2019/20 (första året med garantin) samt höstterminen 2020. Skolinspektionens utvärdering har i det här skedet inriktats mot förutsättningar för garantins genomförande, vidtagna stödinsatserns omfattning och inriktning samt förskoleklassens arbete med garantin.

Till följd av den pågående covid-19-pandemin har Skolinspektionen behövt göra förändringar i utvärderingens planerade datainsamling. Exempelvis har enkätstudien inte genomförts som avsett. Av hänsyn till skolornas arbetsbelastning sändes enkäten vårterminen 2020 inte ut. Då denna enkät avsåg att ge underlag för jämförelser med den enkät som genomfördes vårterminen 2019 kan några sådana resultat ännu inte redovisas. Den uppföljande enkäten kommer dock att sändas ut vårterminen 2021. Även datainsamlingen genom Skolinspektionens ordinarie inspektionsformer har begränsats under pandemin. Skolinspektionen har dock använt en förenklad form av granskning höstterminen 2020, och iakttagelser härifrån publiceras i denna delredovisning.

Skolinspektionen fortsätter arbetet med att följa upp och utvärdera garantin och kommer att lämna en slutredovisning i december 2022. I det följande sammanfattas några av de centrala iakttagelserna hittills.

Viktiga förutsättningar för garantins genomförande har inte alltid funnits på plats

Garantin avser att stärka skolors arbete med yngre elevers kunskapsutveckling inom de aktuella områdena, och garantins införande bör därför påverka skolor att utveckla rutiner och arbetssätt för detta ändamål.

Iakttagelser hittills visar att lärare i många fall inte varit väl förberedda inför höstterminen 2019 och det kommande arbetet med garantin, främst på grund av brister rörande kompetensutveckling. Få av lärarna i förskoleklass, årskurs 1 och 3 uppger att de fått, eller visste att de skulle få, kompetensutveckling mot bakgrund av garantin och de kommande arbetsuppgifterna läsåret innan garantin. Under garantins första år kunde Skolinspektionen se samband mellan skolor där lärare i förskoleklass upplevt att de saknat tillräcklig kompetens avseende att bedöma och analysera, och skolor som Skolinspektionen bedömt inte genomfört garantins centrala moment med god kvalitet. I dessa skolor har även specialpedagogisk personal ofta saknats.

Därutöver har rutiner för genomförandet av garantin inte alltid funnits på plats under garantins första läsår. Det handlar om att lärare inte fått tid för planering, att personella resurser inte fördelats på ett

verksamt sätt, att samsyn kring garantins olika begrepp inte uppnåtts och att uppdraget för personal med specialpedagogisk kompetens inte förändrats i och med garantins införande.

En i många fall svag förståelse av garantins olika begrepp, och därmed ibland även en svag förståelse för garantin, har framträtt. En viktig del i att nå garantins syfte är att läraren dels identifierar elever som uppvisar indikation, dels genomför en särskild bedömning av dessa elevers kunskapsutveckling i samråd med personal med specialpedagogisk kompetens, så att adekvat stöd kan utformas. I ett flertal granskade förskoleklasser har ett sådant arbetssätt inte använts. Begreppen används sällan eller tolkas på olika sätt. De flesta har inte heller getts tillräckliga förutsättningar för fördjupande diskussioner kring begreppens innebörd, och lärare arbetar stundtals på sätt som de tidigare gjort istället för att utveckla arbetet i linje med garantins intentioner.

Svag fokus på stödinsatser till elever i tidiga år, till flickor och för matematisk utveckling

Garantin syftar till att elever som är i behov av stöd ska få detta så tidigt som möjligt under sin skoltid och en förskjutning av stödinsatser till de yngre åldrarna bör därför vara en önskvärd följd av garantins införande.

lakttagelser visar hittills att skolor, såväl under läsåret innan garantin som under garantins första läsår, i mindre utsträckning gett stödinsatser till elever i förskoleklass än till elever i årskurserna 1 och 3. Under läsåret innan garantin fick elever i förskoleklass genomgående stöd i mindre omfattning än elever i lågstadiet, både när det gäller typ av stöd (extra anpassningar respektive särskilt stöd) och kunskapsområde (språk respektive matematik).

Statistik över åtgärdsprogram visar att andelen elever med särskilt stöd är mindre i förskoleklass jämfört med i lågstadiets årskurser, både vid mätning läsåret innan garantin och vid garantins första läsår. En tendens till ökning av åtgärdsprogram mellan dessa läsår har dock konstaterats i var och en av dessa åldersgrupper. Vidare ser vi en tendens till ökning av stödinsatser i förskoleklassen genom uppgifter från vårdnadshavare. Dessa uppger även i något större utsträckning under garantins första läsår att deras barn har fått stöd utan att behovet varit fastställt vid övergången från förskolan. Behovet av stöd har således uppmärksammats i förskoleklassen.

Under läsåret innan garantin uppger lärare i förskoleklass i mindre utsträckning jämfört med lärare i årskurs 1 och 3 att de haft kontakt med specialpedagogisk personal för elevernas utveckling inom språk och matematik. Den specialpedagogiska personalen uppger i sin tur att de i betydligt mindre utsträckning utformat stödinsatser till elever i förskoleklass inom dessa två kunskapsområden.

Garantin förväntas bidra till jämlikhet mellan flickor och pojkar när det gäller i vilken utsträckning stödbehov uppmärksammas och stödinsatser utformas och vidtas. Det betyder dock inte att stödinsatserna behöver fördelas jämnt mellan könen, utan att skolor behöver arbeta utifrån en medvetenhet om hur föreställningar kring kön och genus kan påverka stödinsatsers omfattning och vilka elever de riktas mot. Det vi ser i utvärderingen hittills är att stöd oftast getts i mindre utsträckning till flickor, både under läsåret innan garantin och under garantins första läsår.

lakttagelser visar också att stöd, läsåret innan garantin, oftare getts för den språkliga utvecklingen än för den matematiska i både förskoleklass, årskurs 1 och årskurs 3. lakttagelser i utvärderingen hittills vad gäller kunskapsområdet matematik handlar om att detta område förefaller vara eftersatt i jämförelse med kunskapsområdet språk. Detta indikeras till exempel vad gäller förutsättningarna för garantins genomförande, de vidtagna stödinsatsernas omfattning och inriktning samt förskoleklassens arbete med garantin.

Genomförandet av garantin i förskoleklass har inte nått intentionerna

Garantin syftar till att alla elever som behöver det ska få adekvat utformat stöd inom språk och matematik för att ha bättre möjlighet att nå de kommande kunskapskraven inom svenska eller svenska som andraspråk samt matematik.

Iakttagelser visar hittills att lärare i förskoleklass inte alltid använder kartläggningsmaterialen *Hitta språket* och *Hitta matematiken* som underlag för att utveckla undervisningen och för att utforma stöd till elever som behöver det för att utveckla språklig medvetenhet och matematiskt tänkande.

Lärarna i förskoleklassen uppger ofta att de, redan läsåret innan garantin, använt något icke obligatoriskt kartläggnings- eller bedömningsmaterial för att upptäcka elevers stödbehov. Lärarnas erfarenhet av ett sådant arbetssätt kan gynna implementeringen av garantin.

Förskoleklassernas arbete med själva genomförandet av kartläggningsmaterialens aktiviteter har fungerat väl i två tredjedelar av de 30 granskade skolorna. Aktiviteterna integreras där i den ordinarie undervisningen och genomförandet anpassas så att alla elever ges möjlighet att medverka. När genomförandet av aktiviteterna sker i mindre elevgrupper innebär det dock att flertalet övriga elever i förskoleklassen är hänvisade till någonting annat än (ordinarie) undervisning under den tid aktiviteter pågår. Det är viktigt att vara uppmärksam på risken att arbetet med garantins genomförande kan tränga undan ordinarie undervisning. Detta kan till exempel ske då ansvarig lärare genomför kartläggningsmaterialets aktiviteter utan att någon motsvarande annan lärare finns att tillgå för övriga elever i klassen. Mindre ordinarie undervisningstid för elever kan motverka garantins målsättningar om att öka elevernas kunskande inom de två kunskapsområdena.

I det insamlade materialet finns uttalanden och beskrivningar som indikerar att kartläggningsmaterialens aktiviteter ibland kan uppfattas och användas som provtillfällen i förskoleklassen. Detta kan få konsekvenser för möjligheten att uppnå garantins målsättningar. Om kartläggningsmaterialen främst (eller endast) används för att mäta elevernas resultat, framför att använda dem som underlag för att utveckla elevernas kunskaper inom det språkliga och matematiska området, är detta en användning av materialen som inte är i linje med garantins syfte.

Iakttagelserna från förskoleklassen hittills visar på svårigheter att använda kartläggningsmaterialet som underlag för att utveckla undervisningen och för att utforma stöd till elever som behöver det. Material används och kartläggande aktiviteter genomförs, men elevers stödbehov uppmärksammas i varierande utsträckning. Lärare och specialpedagogisk personal samråder inte heller alltid i bedömning och analys för att omsätta resultatet av kartläggningen. Vidare leder resultaten från de genomförda aktiviteterna sällan till en utvecklad och anpassad undervisning eller till adekvat utformade stödinsatser till elever. Således uppnås inte garantins syfte. Garantin är en ny del av lagstiftningen och det kan ta tid innan arbetet får fäste och implementeras. Covid-19-situationen har även varit ansträngande för skolan under år 2020. Syftet var dock att garantin genom förberedelser skulle fungera från hösten 2019. Skolinspektionen ser att viktigt utvecklingsarbete återstår.

1 Bakgrund

1.1 En garanti för tidiga stödinsatser

Sedan den 1 juli 2019 gäller bestämmelser i skollagen om en garanti för tidiga stödinsatser. Garantin är avsedd att stärka skolornas arbete med att utveckla elevers kunskaper inom svenska, svenska som andraspråk och matematik. Den omfattar förskoleklassen och lågstadiet i grundskolan (årskurs 1 och 3), sameskolan (årskurs 1 och 3) och specialskolan (årskurs 1 och 4). Garantin syftar till att alla elever som är i behov av stödinsatser för sin språkliga och matematiska utveckling ska få rätt stöd i rätt tid.

Genom införandet av garantin förstärktes den tidigare regleringen avseende stöd i skollagens kapitel 3.¹ Obligatoriska kartläggningmaterial har införts för förskoleklassen. I årskurs 1 och 3 i grundskolan och sameskolan och i årskurs 1 och 4 i specialskolan ska motsvarande bedömning ske genom de sedan tidigare förekommande obligatoriska nationella bedömningsstöden respektive obligatoriska nationella proven. Vidare har de nya begreppen "särskild bedömning" och "indikation" tillkommit. Nytt är också att förskollärare och lärare ska samråda med personal med specialpedagogisk kompetens vid den särskilda bedömningen, vid planering av insatser och vid uppföljning av dessa. Arbetsgången i garantin utgörs av olika moment, vilka ska genomföras för att ge elever ökade möjligheter att nå de kommande kunskapskraven.

Garantins nationella syfte är att öka likvärdigheten i den svenska skolan avseende elevernas möjlighet till utveckling inom det språkliga och det matematiska området. Likvärdigheten stärks främst genom att alla använder samma bedömningsmaterial. Vidare berör reformen viktiga jämställdhetsaspekter inom utbildningsområdet. Då stödbehov ska upptäckas tidigt och adekvata åtgärder sättas in så tidigt som möjligt antas garantin gynna både pojkar och flickor.²

Skälen för garantins införande

I juni 2015 fick en särskild utredare uppdrag från regeringen att undersöka förutsättningarna för att införa en så kallad läsa-skriva-räkna-garanti och lämna förslag på hur en sådan borde utformas.³ De skäl för utredningens inriktning som angavs i utredningsdirektivet var de försämrade resultaten i svensk skola. Närmare bestämt påtalades här att många elever inte nådde upp till kravnivån i svenska, svenska som andraspråk och matematik vid de nationella proven i årskurs 3 (våren 2014), detta trots att skollagen ger elever rätt till stöd för att ges möjlighet att klara detta. Vidare uppgavs att särskilt stöd ofta sattes in (alltför) sent i grundskolan, samt att andelen elever med åtgärdsprogram hade ökat och var som störst i de senare årskurserna. I direktivet för utredningen påtalades att "*det är rimligt att anta att arbetet med stödinsatser kan påbörjas redan i förskoleklassen*"⁴ då ett starkt forskningsstöd noterats för att stöd och stimulans utifrån elevernas behov redan i de första årskurserna är viktigt för att förebygga att eleverna senare utvecklar problem med läs- och skrivförmågan. Insatser i förskoleklassen och i de första årskurserna antogs också kunna stärka skolans möjlighet att, i bland annat läsförståelse, bryta kopplingen mellan elevernas resultat och föräldrarnas utbildningsnivå. Det som den

¹ 3 kap, 4, 4a, 4b §§ Skollagen (2010:800)

² Regeringens proposition. *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser*. Prop. 2017/18:195.

³ Utbildningsdepartementet. *En läsa-skriva-räkna-garanti*. Kommittédirektiv 2015:65.

⁴ *Ibid*, s. 3

önskade garantin enligt direktivet skulle säkerställa var att elever tidigt skulle få rätt insatser av god kvalitet.⁵

Utredningen om en läsa-skriva-räkna-garanti överlämnade sitt betänkande i september 2016.⁶

Parallellt med utredningen infördes (inför läsåret 2016/17) kunskapskrav i läsförståelse i årskurs 1. Syftet var att tidigt fånga upp de elever som har eller bedöms riskera att få problem med läsförståelsen, då brister inom det området antogs försvåra annan inläring. Även användning av obligatoriska bedömningsstöd i årskurs 1 i svenska, svenska som andraspråk och matematik infördes i skollagen inför detta läsår.⁷

Det förslag till åtgärdsgaranti som utredningen om en läsa-skriva-räkna-garanti föreslog var i princip detsamma som det som senare antogs. I utredningen angavs att elever med behov av stöd inte alltid möts av en väl anpassad lärmiljö som utgår från deras förutsättningar och behov, och att det är viktigt att tidigt fånga upp elever med behov av stöd och sätta in rätt åtgärder. I sammanhanget hänvisades till studier som visar att det är vanligt med en ”vänta-och-se attityd” i de lägre årskurserna; något som antogs ha inneburit att skolan har väntat med att sätta in specialpedagogiska resurser till senare årskurser.⁸ Andra studier som lyftes fram visar att om åtgärder sätts in i tidig ålder blir insatserna som regel betydligt mindre omfattande.⁹ I en internationell utblick hade utredningen särskilt studerat systemet för tidigt stöd i elevernas läs-, skriv- och matematikutveckling i Finland. Slutsatsen som drogs var att såväl tidig upptäckt av elever i behov av stöd liksom tidiga, adekvata åtgärder som är baserade på specialpedagogisk kompetens tycktes vara centrala delar i det finska systemet och en orsak till Finlands framgångsrika resultat i PISA-undersökningarna.¹⁰ Utredningen gav även förslag om kompetensutveckling för förskollärare och lärare för att kunna arbeta i enlighet med garantin samt kompetensutveckling för speciallärare, specialpedagoger, rektorer och huvudmän.¹¹

Propositionen som följde på utredningen¹² återkallades dock av regeringen. I mars 2018 publicerades istället propositionen *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser*.¹³ Den huvudsakliga förändringen i den nya propositionen handlade om att garantin inte skulle komma att innebära några nya dokumentationskrav.¹⁴ Vidare tydliggjordes att huvudmannens tidigare angivna ansvar även omfattar att se till att garantin kan genomföras. I maj 2018 kom utbildningsutskottets betänkande¹⁵ och garantin för tidiga stödinsatser föreslogs träda i kraft – och gjorde det också – i juli 2019.

⁵ Utbildningsdepartementet. *En läsa-skriva-räkna-garanti*. Kommittédirektiv 2015:65.

⁶ Statens offentliga utredningar. *På goda grunder – en åtgärdsgaranti för läsning, skrivning och matematik*. (SOU 2016:59).

⁷ Se Utbildningsutskottets betänkande 2015/16:UbU4

⁸ Statens offentliga utredningar. *På goda grunder – en åtgärdsgaranti för läsning, skrivning och matematik*. (SOU 2016:59), s. 149.

⁹ Statens offentliga utredningar. *På goda grunder – en åtgärdsgaranti för läsning, skrivning och matematik*. (SOU 2016:59), s. 154

¹⁰ Statens offentliga utredningar. *På goda grunder – en åtgärdsgaranti för läsning, skrivning och matematik*. (SOU 2016:59), s. 77ff.

¹¹ Statens offentliga utredningar. *På goda grunder – en åtgärdsgaranti för läsning, skrivning och matematik*. (SOU 2016:59), s. 16ff.

¹² Regeringens proposition. *Läsa, skriva, räkna – en åtgärdsgaranti*. Prop. 2017/18:18.

¹³ Regeringens proposition. *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser*. Prop. 2017/18:195.

¹⁴ Förslaget om att förtydliga att elevens extra anpassningar skulle dokumenteras i den individuella utvecklingsplanen togs bort i den senare propositionen.

¹⁵ Utbildningsutskottet. *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser*. 2017/18:UbU10.

1.2 Regeringsuppdraget

Regeringen har genom regeringsbeslut¹⁶ gett Skolinspektionen följande uppdrag:

”Regeringen uppdrar åt Statens skolinspektion att, inom ramen för sitt kvalitetsgranskningsuppdrag, följa upp och utvärdera den garanti för tidiga stödinsatser som regeringen har föreslagit i propositionen Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser (prop. 2017/18:195) och som riksdagen har beslutat om (bet. 2017/18:UbU10, rskr. 2017/18:333). I utvärderingen ska myndigheten också analysera om och i så fall hur lärarnas administrativa arbete påverkas av garantin. Utvärderingen ska ha ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv.

Skolinspektionen ska hålla Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) löpande informerat om arbetet. Uppdraget ska delredovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 18 december 2020 och slutredovisas senast den 16 december 2022.”

Vidare angavs att uppdraget ges till Skolinspektionen i god tid innan bestämmelserna träder i kraft för att på så sätt möjliggöra en jämförelse av förhållandena före och efter ikraftträdandet.¹⁷

¹⁶ Regeringsbeslut 2018-09-06, U2018/03700/S (delvis) och U2018/03704/S, Utbildningsdepartementet.

¹⁷ Uppdragsdialog med utbildningsdepartementet genomfördes 2019-02-20. Vid denna framkom inget annat än att den plan för utvärdering av garantin som presenterades överensstämde med departementets intentioner.

2 Skolinspektionens delredovisning

Uppdraget att utvärdera reformen om en garanti för tidiga stödinsatser gavs Skolinspektionen efter regeringsbeslut 2018-09-06. Uppdraget löper fram till och med 2022-12-16 då en slutredovisning ska lämnas.

Föreliggande rapport utgör en delredovisning av ovan angivna uppdrag.

Regeringsuppdraget att följa upp och utvärdera garantin för tidiga stödinsatser genomförs som ett övergripande myndighetsprojekt där relevanta delar av Skolinspektionens ordinarie inspektionsformer tas i anspråk. Dels genomförs kvalitetsgranskningar utformade direkt i syfte att granska garantins tillämpning, dels genomförs särskilt utformade enkäter till lärare, specialpedagogisk personal och rektorer vid olika tillfällen under tidsperioden. Därutöver läggs frågor rörande garantin in i såväl Skolinspektionens regelbundna tillsyn som i de granskningar som tagits fram i förenklad form till följd av den pågående pandemin. Vidare sammanställs adekvata delar från Skolenkäten och övrig statistik från Skolinspektionens verksamhet för att ingå i utvärderingen.

Delprojekt löper således under olika perioder under utvärderingens drygt fyra år. Delprojekten fokuserar på olika delar av garantin. För att möjliggöra jämförelser av förhållandena före och efter garantins ikraftträdande inhämtas även, i enlighet med uppdraget, underlag från läsåret innan garantin trädde i kraft.

I denna delredovisning har centrala iakttagelser från hittills genomförda och pågående delprojekt sammanställts. Iakttagelserna avser läsåret 2018/19 (året innan garantins ikraftträdande), läsåret 2019/20 (första året med garantin) samt höstterminen 2020. Fokus för Skolinspektionens utvärdering har under dessa läsår varit att kartlägga och granska förutsättningar för garantins genomförande, omfattning och fördelning av vidtagna stödinsatser samt förskoleklassens arbete med att stödja elevers språkliga och matematiska utveckling. En tematisk kvalitetsgranskning om förskoleklassens arbete har publicerats inom ramen för uppdraget.¹⁸ Resultaten från denna presenteras kort i denna delredovisning. I delredovisningen ingår också iakttagelser som inte publiceras på annat sätt, såsom några iakttagelser från Skolinspektionens enkätstudie (som består av tre enkäter fördelade över hela utvärderingsperioden). Enkätstudiens första enkät redovisas i sin helhet i bilaga till denna delredovisning.

På grund av covid-19-pandemin har Skolinspektionen behövt begränsa utvärderingens tidigare inplanerade datainsamling. Vad gäller enkätstudien var avsikten att den andra enkäten skulle ha genomförts under vårterminen 2020. Därigenom skulle en sammanställning och analys av förekommande skillnader mellan läsåret innan garantin och garantins första läsår varit möjlig redan till denna delredovisning. Av hänsyn till skolornas arbetsbelastning i samband med pandemin genomfördes emellertid inte enkäten vid den planerade tidpunkten. Istället kommer den att sändas ut vårterminen 2021. Iakttagelser angående utvecklingen över tid kan därmed redovisas först vid slutredovisningen 2022. Detta innebär exempelvis att den fråga som nämns i uppdraget om att analysera om och i så fall hur lärarnas administrativa arbete påverkas av garantin ännu inte kan besvaras.

Pandemin har också påverkat datainsamlingen i Skolinspektionens ordinarie inspektionsformer, vilka skulle ha legat till grund för denna delrapportering. Den regelbundna tillsyn som innehåller frågor om garantin har endast genomförts i mycket begränsad omfattning. Emellertid har Skolinspektionen höst-

¹⁸ Skolinspektionen (2020) *Kartläggning och tidiga stödinsatser i förskoleklassen*. Tematisk kvalitetsgranskning, dnr 400-2019:6183.

terminen 2020 använt en förenklad form av granskning, där rektorer för förskoleklass och grundskolans lågstadium besvarat frågor om garantin. Dessa iakttagelser publiceras i denna delredovisning.

Pandemin har inte bara påverkat Skolinspektionens datainsamling. Garantin har under det första läsåret inte kunnat tillämpas i sin helhet i skolorna då de nationella proven för årskurs 3 ställdes in. Just detta faktum påverkar dock inte denna delredovisning då arbetet med garantin i årskurs 3 enligt plan ska granskas i ett senare skede.

3 Iakttagelser

3.1 Viktiga förutsättningar för garantins genomförande har inte alltid funnits på plats

I Skolinspektionens utvärdering undersöks några förutsättningar för att garantin ska kunna uppfyllas enligt intentionerna. Det handlar om information och kompetensutveckling till lärare i samband med garantins införande samt de rutiner skolor tagit fram för att genomföra garantin. Skolinspektionen avser att vidare följa frågorna om kompetensutveckling, bland annat i de kommande enkäterna inom ramen för Skolinspektionens enkätstudie. Vidare finns ett fortsatt fokus kring i vilken utsträckning och på vilket sätt rektor utvecklat rutiner för arbetet med garantin under kommande läsår.

Iakttagelserna hittills visar att lärare i många fall, främst på grund av brister rörande kompetensutveckling, inte varit väl förberedda inför arbetet med garantin under höstterminen 2019. Därutöver har förutsättningar för genomförandet på skolorna inte alltid funnits på plats under garantins första läsår. Det handlar till exempel om rektors beslut och rutiner för att avsätta tid för lärares planering, fördela personella resurser samt tillse att det finns en samsyn kring garantins olika begrepp. Ibland har även tillgång till specialpedagogisk kompetens saknats i förskoleklassen.

Många har fått information men inte kompetensutveckling inför garantins första läsår

Inför införandet av garantin för tidiga stödinsatser fanns behov av kompetensutveckling för skolornas personal för att på det sättet skapa goda förutsättningar för det kommande arbetet. Genom information och kompetensutveckling skulle skolornas personal ges stöd i att uppfylla garantins syfte.¹⁹ I det följande beskrivs iakttagelser från Skolinspektionens utvärdering kring information och kompetensutvecklingen inför garantins införande.

I Skolinspektionens enkät vårterminen 2019²⁰ tillfrågades lärare och specialpedagogisk personal²¹ om de, läsåret innan garantin, fått information eller erbjudits kompetensutveckling inför de kommande arbetsuppgifterna i samband med garantins införande.²²

Två tredjedelar av de svarande uppger att de hade fått information under läsåret 2018/19 om att garantin för tidiga stödinsatser skulle träda i kraft till höstterminen 2019. Många, men långt ifrån alla, sade sig alltså ha fått information om den förestående garantin. En majoritet av personal med specialpedagogisk kompetens (82 %) och av lärare i förskoleklass (72 %) uppger att de fått information om garantin. Omkring hälften av lärare i de övriga aktuella årskurserna uppger att de hade fått information om garantin (53 % i årskurs 1 och 48 % i årskurs 3).²³

¹⁹ Ett regeringsuppdrag för att genomföra kompetensutvecklings- och implementeringsinsatser avseende garantin tilldelades Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten från och med läsåret 2018/19. (U2018/02959/S).

²⁰ Enkäten besvarades av 615 lärare i förskoleklass, i grund- och sameskolans årskurs 1 och 3 samt i specialskolans årskurs 1 och 4. Enkäten till personal med specialpedagogisk kompetens besvarades av 209 personer.

²¹ I föreliggande text benämner vi undervisande personal som "lärare" oavsett utbildning. "Personal med specialpedagogisk kompetens" benämns ofta som "specialpedagogisk personal" eller "specialpedagogisk kompetens" i syfte att underlätta läsningen

²² Se tabell 1f och 1g i bilaga.

²³ I specialskolan finns få lärare som varit aktuella för att svara på enkäten, och dessa redovisas därför inte här.

De svarande uppger i betydligt mindre utsträckning att de fått kompetensutveckling inför införandet av garantin läsåret 2019/20. I slutet av vårterminen 2019 uppger en övervägande majoritet av såväl lärare som specialpedagogisk personal att de inte fått, och inte heller visste om de skulle få, kompetensutveckling för arbetssätt kopplade till den nya garanti som väntade det kommande läsåret.

Av lärarna i förskoleklass uppger drygt en fjärdedel (26 %) att de hade fått eller visste att de skulle få kompetensutveckling rörande elevers språkliga utveckling. Drygt en femtedel (21,5 %) uppger det samma om elevers matematiska utveckling inför att garantin skulle börja gälla.

Motsvarande uppgifter för lärare i lågstadiet visar på ännu lägre andelar. I årskurs 1 uppger endast 16 procent av lärarna att de hade fått eller att de visste att de skulle få kompetensutveckling inom det språkliga området. Endast 10,5 procent uppger detsamma för det matematiska området.

Av lärarna som undervisar i årskurs 3 uppger 17 procent att de hade fått eller visste att de skulle få kompetensutveckling för det språkliga området och 13 procent för det matematiska.

Vidare uppger 22 procent av den specialpedagogiska personalen att de hade fått eller visste att de skulle få kompetensutveckling inom det språkliga området och 18 procent inom det matematiska.²⁴

För personal i förskoleklassen fanns de nya nationella kartläggningsmaterialen *Hitta språket* och *Hitta matematiken* att tillgå i preliminär form på Skolverkets webbsida redan under läsåret 2018/19, tillsammans med information om garantins olika moment. Lärare hade därmed möjlighet att ta del av dem i förväg – något som de allra flesta i förskoleklass också gjort. Enligt enkäten hade nästintill samtliga av de svarande lärarna i förskoleklass tagit del av dessa preliminära kartläggningsmaterial: 97 procent hade tagit del av *Hitta språket* och 95 procent av *Hitta matematiken*. Andelen som tagit del av materialen var relativt hög även hos den specialpedagogiska personalen (70 % respektive 60 %).

I Skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskoleklassens arbete med garantin under läsåret 2019/20 framkom dock resultat med koppling till otillräcklig kompetensutveckling. Flera lärare och specialpedagogisk personal uppger att de saknat den kompetens som behövs för att kunna genomföra garantin fullt ut. Närmare bestämt hade de upplevt att de saknat tillräcklig kunskap i fråga om att bedöma elevernas kunnande och analysera resultaten från kartläggningen. Detta kan ha bidragit till att många skolor inte utvecklat undervisningen utifrån kartläggningen eller utformat adekvat stöd.²⁵ Att lärare har upplevt svårigheter kring bedömning framkommer också i viss utsträckning i Skolinspektionens förenklade granskning under höstterminen 2020.²⁶ I såväl kvalitetsgranskningen som den förenklade granskningen beskrivs att lärare i förskoleklass särskilt upplevt svårigheter vid genomförande av det kartläggningsmaterial som avser matematik. Det gäller både i genomförande av aktiviteter och bedömning av elevers kunnande samt i det fortsatta arbetet med att ge eleverna adekvat stöd.

Sammanfattningsvis visar utvärderingens iakttagelser hittills avseende information och kompetensutveckling:

²⁴ Skolinspektionen har delgett nämnda enkätresultat till ansvariga för regeringsuppdraget att implementera garantin vid Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten i augusti 2019. Detta gäller även andra (preliminära) iakttagelser från utvärderingen genom erfarenhetsutbyte i januari och september 2020.

²⁵ Se Skolinspektionen (2020) *Kartläggning och tidiga stödinsatser i förskoleklassen*. Tematisk kvalitetsgranskning, dnr 400–2019:6183. Se även avsnitt 3.3 i föreliggande delredovisning.

²⁶ Detta är iakttagelser som endast publiceras här. Övergripande resultat från granskningen i övrigt finns i Skolinspektionen (2020) *Utbildning under påverkan av Corona-pandemin: Sammanställning av centrala iakttagelser från en förenklad granskning av 260 grundskolor och grundsärskolor*. Granskningsrapport. Diarienummer: 2020:5177

- Två tredjedelar totalt av den personal som besvarat enkäten (lärare i förskoleklass, i årskurs 1 och i årskurs 3 samt specialpedagogisk personal) uppger att de hade fått information under läsåret 2018/19 om att garantin för tidiga stödinsatser skulle träda i kraft till höstterminen 2019.
- En femtedel totalt, och en minoritet inom respektive respondentgrupp, uppger att de fått, eller att de skulle komma att få, kompetensutveckling rörande elevers språkliga och matematiska utveckling inför de förestående arbetsuppgifterna i samband med den nya garantin. Kompetensutveckling inom de aktuella kunskapsområdena bör vara särskilt central för lärare i förskoleklass som ofta inte har detta i sin utbildning.²⁷
- Kompetensutveckling inom det matematiska området uppges saknas i större utsträckning än kompetensutveckling inom det språkliga området.
- I de skolor där lärare i förskoleklass upplevt att de saknat tillräcklig kompetens (avseende att bedöma elevers kunnande och analysera resultaten från aktiviteterna) har också Skolinspektionens bedömning varit att genomförandet av garantins centrala moment inte varit av god kvalitet. I dessa skolor saknas ofta även vissa resurser för genomförandet, såsom specialpedagogisk personal.

Rutiner och samsyn i arbetet med garantin har inte alltid varit väl utvecklade

Förutsättningar för garantins genomförande handlar också om i vilken utsträckning rektor leder och organiserar arbetet. En rektor måste se till att skolan har fungerande rutiner för lärarnas och den specialpedagogiska personalens arbete med garantins olika moment. Det handlar alltså om rutiner för att planera och genomföra de obligatoriska kartläggningsmaterialen, bedömningsstöden och nationella proven. Vidare behövs rutiner för att genomföra den särskilda bedömningen och för att utforma undervisningen efter elevernas behov samt ge stödinsatser. Dessutom behöver det finnas arbetsätt för att följa upp insatserna och lämna över information om uppföljningen till nästa ansvariga lärare.

Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten anger att rutinerna bland annat kan innebära att avsätta tid för lärares planering, fördela personella resurser, tillse att det finns en samsyn kring garantins olika begrepp, skapa forum för kollegiala diskussioner och samråd samt förändra uppdrag för personal med specialpedagogisk kompetens.²⁸

I det följande beskrivs på vilka sätt brister i rutiner för arbetet med garantin under dess första läsår framträder i Skolinspektionens utvärdering.

Utvecklad förståelse av begrepp samt diskrepans mellan antalet indikationer och särskilda bedömningar

I Skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskoleklassen under garantins första läsår 2019/20 uttrycker lärare ofta att arbetet med garantin varit tidskrävande avseende förberedelser, genomförande och efterarbete; en tid de inte alltid upplever sig ha haft. Lärare upplever också brister i resurstilldelning, både vid genomförandet av kartläggningens olika aktiviteter och när det gäller det stöd som kan

²⁷ Av de lärare i förskoleklass som svarade på enkäten uppger 81 procent att de hade utbildning som förskollärare (eller motsvarande), samtidigt som 25 procent uppger att de hade utbildning som grundlärare F-3 (eller motsvarande).

²⁸ Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten. *Organisera arbetet med garantin för tidiga stödinsatser. Stödmaterial*, tillgängligt via < www.skolverket.se/skolutveckling >. Även tillgängligt via < <https://www.spsm.se/stod/rattigheter-lagar-och-rattigheter/garantin-for-tidigt-stod/stod-i-arbetet-med-garantin/organisera-arbetet-med-garantin/> >.

behöva sättas in. Vidare framkommer att det vid många skolor inte har skapats någon samsyn eller förståelse av garantins nya begrepp "indikera", "särskild bedömning" och "samråd". Inte heller har personal med specialpedagogisk kompetens alltid funnits att tillgå för förskoleklassen.²⁹

Vad gäller de nya begreppen är förståelsen av dessa betydelsefull för att kunna nå syftet med garantin. Med begreppet indikation avses en situation då en elev vid genomförande av nationella kartläggningsmaterial (i förskoleklassen), nationella bedömningsstöd (i årskurs 1) eller nationella prov (i årskurs 3) bedöms uppvisa sådana svårigheter som i förlängningen skulle kunna medföra att eleven inte – om inte stöd sätts in – kommer att nå de kommande kunskapskraven. Att en elev visar indikation innebär således en signal om att elevens svårigheter behöver utredas närmare, och därmed ska en särskild bedömning göras. Denna bedömning görs av ansvarig lärare i samråd med personal med specialpedagogisk kompetens. Begreppen avser alltså att leda till att elever i behov av stöd inom områdena språk och matematik uppmärksammas och bedöms så att rätt stöd kan erbjudas så tidigt som möjligt.

I garantins förarbeten påpekas att den särskilda bedömningen ska göras beträffande ett betydligt större antal elever än de som i slutänden kan förväntas vara i behov av en stödinsats – detta för att minimera risken för att elever som har stödbehov inte uppmärksammas. Det är därför viktigt att bestämmelsen om indikation tillämpas på ett tämligen generöst sätt.³⁰ Det innebär att skolor bör bedöma indikation hos ett relativt stort antal elever, och att resultaten från alla elever som uppvisat indikation ska genomgå en särskild bedömning.

I kvalitetsgranskningen av förskoleklassen uppger de granskade skolorna sammantaget att indikation uppmärksammats hos en femtedel av eleverna. Spridningen var dock mycket stor mellan skolorna; från några skolor som inte bedömt att någon elev visat indikation, till en skola som bedömt att indikation fanns hos uppemot hälften av eleverna. Vidare framkommer att skolorna inte alltid genomfört en särskild bedömning då en elev visat indikation på svårigheter, samt att antalet elever med indikation överensstämde med antalet elever med särskild bedömning i färre än hälften av de 30 granskade skolorna. Oftast var antalet elever som hade bedömts uppvisa indikation fler än de vars resultat genomgånget eller skulle genomgå särskild bedömning. Ett par undantag finns; i en skola uppges samtliga förskoleklasseläraresultat få en särskild bedömning, i en annan skola resultaten från hälften av förskoleklasseläroverna – detta trots att betydligt färre elever bedömts uppvisa indikation. I många fall hade den genomförda särskilda bedömningen inte heller genomförts i samråd med specialpedagogisk personal.

Förutsättningarna för garantins genomförande har påverkats av den pågående pandemin

Från och med den senare delen av vårterminen 2020 har förutsättningarna för garantins genomförande kommit att påverkas av den pågående covid-19-pandemin. Bland annat har garantin under det första läsåret inte kunnat tillämpas i sin helhet i skolorna då de nationella proven för årskurs 3 ställdes in.

I den förenklade granskning som Skolinspektionen genomförde under den senare delen av vårterminen 2020 av skolhuvudmäns möjlighet att stödja elever under den pågående pandemin, framträder några utmaningar som ansluter till garantin. Flertalet av de 106 huvudmännen i granskningen upplever att en ökad sjukfrånvaro hos personalen, kopplad till pandemin, har försvårat skolornas möjligheter att erbjuda elever sådana extra anpassningar och särskilt stöd som de normalt sett ger. Till exempel har

²⁹ Skolinspektionen (2020). *Kartläggning och tidiga stödinsatser i förskoleklassen*. Tematisk kvalitetsgranskning, dnr 400–2019:6183.

³⁰ Regeringens proposition 2017/18:195. *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser*

skolor inte hunnit informera vikarier om elevers anpassningar, och personal som i normalfallet arbetar med att tillhandahålla särskilt stöd (såsom specialpedagoger, speciallärare och olika former av resurspersonal) har behövt täcka upp i klassrumsundervisningen eller själva varit sjukfrånvarande. Vidare har möjligheten att identifiera och kartlägga stödbehov begränsats eller försenats på grund av sjukfrånvaro bland lärare och personal med specialpedagogisk kompetens.³¹

Vid början av höstterminen 2020 genomförde Skolinspektionen ytterligare en förenklad granskning i syfte att fånga hur skolor utvecklat och tryggt arbetet under rådande pandemi.³² I intervjuer med 247 rektorer i förskoleklass och grundskola³³ ställdes bland annat frågor om skolornas beredskap för att kunna bedriva undervisning med kvalitet samt tillse att elever ges stöd även i fall av hög lärar- eller elevfrånvaro. Utifrån de bedömningar rektorer och elever själva gjorde visar granskningen att det pågått ett intensivt arbete för att hantera de omställningar som krävts med anledning av pandemin. Många skolor uppger att de har utvecklat strategier och en god beredskap för att hantera en hög lärar- och elevfrånvaro genom till exempel högre grad av samverkan mellan lärare, beredskap för omorganisering och olika lösningar för att elever ska kunna delta i undervisning hemifrån. Viss förberedelse finns för en eventuell skolstängning genom att många grundskolor planerat för eller prövat att undervisa genom digitala verktyg. Här ser rektorer dock särskilda utmaningar vad gäller yngre elever och elever i behov av särskilt stöd. Merparten av rektorer uppger emellertid att de har en god lägesbild av elevers behov av stöd och att få nya stödbehov uppkommit kopplat till pandemin. Flertalet rektorer hänvisar till att skolans etablerade rutiner för att följa upp elevers behov av särskilt stöd och extra anpassningar i stor utsträckning har kunnat efterlevas under pandemin. På flera skolor uppger rektorer att uppföljningen av elever med behov av stöd intensifierats. Rektorer hänvisar till att de har regelbundna och täta möten mellan elevhälsa, lärare/mentorerna och skolläda för att systematiskt kunna fånga upp förändrade stödbehov.

Erfarenheter av arbetet med garantin och utvecklade rutiner för genomförandet

I ovan nämnda granskning höstterminen 2020 tillfrågades rektorerna även om personal som arbetat med garantin för tidiga stödinsatser, såväl lärare som personal med specialpedagogisk kompetens, beskrivit några utmaningar i samband med att de genomfört garantin.³⁴ Då frågan ställdes hade garantins första läsår förflutit, och garantins andra läsår påbörjats. Flertalet av de 173 rektorerna uppger att skolans personal har beskrivit svårigheter. Hälften av dessa uppger att lärarna signalerat att garantin upplevts som mycket tidskrävande. Flera rektorer beskriver att arbetet med garantin tagit alltför mycket tid från klassen och från undervisningen. Beskrivningarna här handlar exempelvis om att genomförandet av aktiviteterna anses stjåla tid från lärarens ordinarie undervisning och att det är en utmaning att besluta vad som ska plockas bort för att det nya uppdraget ska hinnas med. Det handlar

³¹ Skolinspektionen (2020) *Skolhuvudmäns utmaningar och möjligheter under Corona-pandemin*. Kartläggning med särskilt fokus på stöd till elever i grundskolan, baserad på intervjuer med 106 huvudmän. Promemoria, dnr 2020:4850.

³² Skolinspektionen (2020) *Utbildning under påverkan av Corona-pandemin: Sammanställning av centrala iakttagelser från en förenklad granskning av 260 grundskolor och grundsärskolor*. Granskningsrapport, dnr 2020:5177.

³³ I granskningen ingick även grundsärskolan, men då grundsärskolan inte omfattas av garantin redovisas inte iakttagelserna från dessa rektorer här.

³⁴ 184 rektorer besvarade skattningsfrågor om förutsättningar för garantins genomförande i förskoleklass och lågstadiet. 173 rektorer svarade på en öppen fråga om erfarenheter från genomförandet av garantin. Frågorna ställdes för att ingå i föreliggande regeringsuppdrag om att följa upp och utvärdera garantin för tidiga stödinsatser. Iakttagelserna publiceras här i utvärderingens delredovisning, men inte i granskningens rapport.

också om att en klass måste vara ensam med fritidspersonal när läraren går ifrån för att planera kartläggningen eller genomföra aktiviteter med ett mindre antal elever, vilket uppges leda till mindre undervisning för de kvarvarande eleverna.

I vissa fall menar rektorer att personalens oro över att kartläggningsmaterialen tar alltför mycket tid i anspråk kan kopplas till att företeelsen är ny och ovan för förskollärare och att rutinerna kommer att sätta sig med tiden. Några rektorer uppger att de möter lärarnas upplevda tidspress med ett tydligare arbete för att på ett bättre sätt integrera kartläggningen i undervisningen. Andra uppger att de omorganiserat så att kartläggningen kan göras inom de två första veckorna på höstterminen eftersom lärare signalerat att arbetet i alltför stor utsträckning dragit ut på tiden. Samtidigt finns det rektorer som talar om tidspress på motsatt sätt. Det handlar då om att lärare upplevt tidspress av att vara tvungna att genomföra kartläggningen redan tidigt under höstterminen; lärarna ville istället vänta till dess att de hunnit bygga sociala relationer i den nya elevgruppen.

I granskningen ställdes vidare frågor till rektorerna specifikt rörande förutsättningar för garantins genomförande höstterminen 2020. Den bild rektorerna ger av skolornas förutsättningar att genomföra garantin under dess andra läsår 2020/21 är mycket positiv när det gäller resurser och organisatoriska möjligheter, tillgång till specialpedagogisk personal samt rutiner för uppföljning och överföring. Av de 184 rektorerna skattar 71 procent att lärare i förskoleklass "Helt och hållet" har fått resurser och organisatoriska möjligheter för att kunna genomföra de obligatoriska kartläggningsmaterialen. Drygt en femtedel (22 %) skattar att detta varit fallet "Till stor del". Inte någon rektor svarar att lärare i förskoleklass "Inte alls" fått dessa resurser och organisatoriska möjligheter.

Frågan om i vilken utsträckning personal med specialpedagogisk kompetens finns tillgänglig för att samråda med lärare i förskoleklass om elevers eventuella behov av stöd, skattas till "Helt och hållet" av en övervägande majoritet av rektorerna (87 %) liksom frågan om samma förhållande gällande lärare i årskurs 1–3 (86,5 %).

En majoritet av rektorerna menar således sammantaget att nämnda centrala förutsättningar för att skolan ska kunna genomföra garantin för tidiga stödinsatser på avsett sätt är uppfyllda vid ingången av läsåret 2020/21.

I granskningens fråga om personal som arbetat med garantin för tidiga stödinsatser (såväl lärare som personal med specialpedagogisk kompetens) beskrivit några svårigheter i samband med att de genomfört garantin svarade, som nämns ovan, flertalet av rektorerna att så varit fallet. Ett femtiotal av de 173 rektorerna uppgav dock att de *inte* hade erfarit att personalen upplevt några svårigheter. Några rektorer utvecklar detta positiva förhållande och hänvisar samtidigt till utvecklade rutiner i skolan, som de menar kan vara skäl till att lärare inte signalerat om problem. I dessa skolor finns enligt rektorerna bland annat följande:

- ✓ huvudman som haft en central satsning där alla fått fortbildning kring hur garantin ska tillämpas
- ✓ skolutvecklare som startat nätverk för lärare i förskoleklass där kartläggningsmaterialet diskuteras
- ✓ kompetensutveckling som getts för undervisning i matematik i förskoleklassen
- ✓ årshjul som arbetats fram gällande när vilka delar av garantin ska genomföras
- ✓ avsatt mötestid där erfarna lärare visar de nya hur materialen ska genomföras
- ✓ utökad planeringstid för lärare
- ✓ omorganisation för bättre samarbete mellan speciallärare och förskoleklass
- ✓ tvälärarsystem respektive samarbete mellan lärare i förskoleklassen och lärare i årskurs 1 för att underlätta genomförande av kartläggningar och bedömningar

- ✓ stöd till lärare för att kunna dela klassen när de arbetar med materialen

Några rektorer hänvisar också till att skolan redan sedan tidigare har använt kartläggningsmaterial från huvudmannen, vilka har följts upp på såväl enhets- som huvudmannanivå. Detta innebär därför, enligt rektorerna, att det finns befintliga rutiner och strukturer i skolan för att använda kartläggningsmaterial och nationella bedömningsstöd. I vissa skolor uppger rektor också att garantins moment som innebär överföring av uppföljda extra anpassningar till kommande lärare inte inneburit några problem då överföring kontinuerligt genomförs vid överlämningssamtal med specialpedagog, lärare och rektor. Att genomförandet av garantin inte har medfört några svårigheter förklaras även av rektorer med att lärarna i deras skolor förstår nyttan med garantin och därför också uppskattar materialen.

Sammanfattningsvis visar utvärderingens iakttagelser hittills avseende rutiner och samsyn i arbetet med garantin:

- Förståelsen för de olika begrepp som bygger upp momenten i garantin har inte utvecklats i tillräcklig omfattning. Begreppen används inte, eller tolkas olika, på skolorna och de flesta har inte heller haft några fördjupande diskussioner kring begreppens innebörd. Detta riskerar att skapa sämre möjligheter att nå garantins syfte. I flera skolor fortgår arbetet med stödinsatser på samma sätt som innan garantin.
- I kvalitetsgranskningen av garantins genomförande i förskoleklass konstateras att antalet elever som bedömts uppvisa indikation varierar kraftigt mellan de granskade skolorna. I granskningen gjordes inte några bedömningar av om skolorna fångat "rätt" elever, och det kan finnas flera förklaringar till variationen i antalet indikationer mellan skolorna. Det är dock viktigt att bestämmelsen om indikation tillämpas på ett tämligen generöst sätt för att fånga upp elever som kan behöva stöd.
- Resultaten från alla elever som uppvisat indikation ska genomgå en särskild bedömning. Utvärderingen har hittills visat att andelen elever i förskoleklass vars resultat genomgår en särskild bedömning inte motsvaras av det antal elever som bedömts uppvisa indikation på de respektive skolorna. Granskningen av förskoleklassen visar att tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens saknas eller är begränsad i flera skolor, vilket kan ha varit en bidragande orsak till att en särskild bedömning inte alltid har genomförts.
- Den pågående pandemin har påverkat förutsättningarna för att genomföra garantins olika moment. Skolor har framför allt erfarit svårigheter med att kunna ge elever normalt förekommande stödinsatser till följd av personalens sjukfrånvaro. Dock förefaller skolor ha utvecklat strategier för att kunna möta pandemins olika utmaningar vid ingången av höstterminen 2020.
- Många rektorer uppger i en förenklad granskning från början av höstterminen 2020 att skolans personal beskrivit svårigheter avseende förutsättningarna för genomförandet av garantin under det första läsåret. Lärarna upplever till exempel att garantin är mycket tidskrävande och att arbetet tar mycket från klassen och från undervisningen. Kvalitetsgranskningen av förskoleklassen bekräftar att det finns utmaningar kring bland annat tid för planering och fördelning av personella resurser.
- I samma förenklade granskning från början av höstterminen 2020 uppskattar rektorer själva att grundläggande förutsättningar avseende resurser och organisatoriska möjligheter för garantins genomförande är uppfyllda inför läsåret 2020/21.

3.2 Svagt fokus på stödinsatser till elever i tidiga år, till flickor och för matematisk utveckling

Garantin förväntas bidra till en förskjutning av fokus för stödinsatser i skolor till elever i yngre åldrar. I Skolinspektionens utvärdering undersöks vidtagna stödinsatserns omfattning och inriktning med utgångspunkt i att fler elever förväntas få insatser för sin språkliga (svenska) och matematiska utveckling redan under de tidiga skolåren. Skolinspektionen avser att vidare följa frågorna om individuellt riktade stödinsatserns omfattning och inriktning, bland annat i de kommande enkäterna inom ramen för Skolinspektionens enkätstudie.

För att skapa grund för att följa utvecklingen kring stödinsatser i skolorna under garantins första år genomfördes en enkät som fångade en bild av utgångsläget under läsåret 2018/19, det vill säga läsåret innan garantin infördes. Enkätstudien omfattade bland annat uppgifter om hur många elever som fick eller hade fått stöd under läsåret 2018/19.³⁵ Det stöd som avsågs i enkäten var extra anpassningar eller särskilt stöd inom områdena språk (svenska) respektive matematik. I det följande ges en kort sammanfattning av dessa förhållanden samt några tendenser till utveckling. Kommande resultat från den pågående enkätstudien förväntas spegla eventuella förändringar av vidtagna stödinsatser under garantins kommande år.

Lakttagelserna hittills visar att skolor i mindre utsträckning tenderar ge stöd till yngre elever och oftast i mindre utsträckning ge stöd till flickor. Vi ser att detta är fallet både under läsåret innan garantin och under garantins första läsår. Vidare gav skolor under läsåret innan garantin i mindre utsträckning stöd för elevers matematiska utveckling, jämfört med stöd för den språkliga utvecklingen.

Elever i de yngsta åldrarna ges stöd i minst omfattning, möjlig tendens till ökning

Lsåret innan garantin tenderade skolorna att ha svagt fokus på att ge stöd till yngre elever för såväl deras språkliga som deras matematiska utveckling.³⁶ Avseende språklig utveckling uppges till exempel 13,5 procent av eleverna i förskoleklass ha fått extra anpassningar och 7,8 procent särskilt stöd. När det gäller stöd för matematisk utveckling uppges 6,2 procent av eleverna i förskoleklass ha fått extra anpassningar och 2,5 procent särskilt stöd. I årskurserna 1 och 3 angavs läsåret innan garantin något högre andelar för extra anpassningar respektive särskilt stöd för både språklig respektive matematisk utveckling. Stöd ges dock oftare för den språkliga utvecklingen än för den matematiska i både förskoleklass, årskurs 1 och årskurs 3.

Uppgifter från Skolverket visar på samma tendenser vad gäller hur insatsen särskilt stöd (angivet i åtgärdsprogram) fördelas i olika årskurser.³⁷ Skolverkets samlade statistik för de aktuella elevgrupperna (sammanslaget för skolor med kommunal och enskild huvudman) visar att andelen redovisade åtgärdsprogram är mycket liten i förskoleklassen för att sedan öka i omfattning för varje årskurs. I Skolverkets

³⁵ Sammantaget undervisar de svarande lärarna 13 300 elever. Samma elev kan förekomma på flera ställen, då det är möjligt för en elev att först ha extra anpassningar och därefter särskilt stöd under samma läsår. De 40 elever som går i specialskolan redovisas inte här. Se även föreliggande delredovisnings bilaga.

³⁶ Se tabell 2c-2f i bilaga.

³⁷ Statistiken över åtgärdsprogram visar dock inte vilka kunskapskrav som åtgärdsprogrammen avser, det vill säga inom vilket eller vilka ämnen som eleven är i behov av särskilt stöd. Det försvårar möjligheten att, utifrån denna statistik, särskilt analysera utvecklingen inom områdena svenska och matematik som garantin för tidiga stödinsatser särskilt fokuserar.

uppgifter framkommer dock tendenser till en viss ökning av särskilt stöd då andelen redovisade åtgärdsprogram har ökat något i de olika årskurserna sedan garantins införande. För förskoleklassen redovisar Skolverket mycket låga andelar åtgärdsprogram, men dock en ökning från 0,4 till 0,5 procent, vilket i antal motsvaras av en ökning från knappt 500 till drygt 600 åtgärdsprogram. I årskurs 1 redovisas en ökning från 1,5 till 1,9 procent, i årskurs 2 en ökning från 3,5 till 3,8 procent och i årskurs 3 en ökning från 5,1 till 5,3 procent mellan mätningarna läsåret 2018/19 och läsåret 2019/20.³⁸

Resultat från Skolinspektionens skolenkät visar på en liknande utveckling. Vårdnadshavare till barn i förskoleklass beskriver en viss ökning av stödinsatser mellan vårterminen 2019 och vårterminen 2020.³⁹ Läsåret innan garantin uppger sju procent av vårdnadshavare till barn i förskoleklass att deras barn fick särskilt stöd. En tendens till ökning kan noteras under garantins första läsår då nio procent uppger att deras barn fick särskilt stöd. En något större andel elever i förskoleklass har alltså fått särskilt stöd under garantins första år.

Av vårdnadshavarna till barn i förskoleklass som, läsåret innan garantin, uppger att deras barn fick särskilt stöd anger 42 procent att behovet av stöd inte varit känt sedan tidigare. En tendens till ökning under garantins första läsår kan noteras även här då 44 procent anger att behovet av stöd inte varit känt sedan tidigare. En något större andel elever har alltså fått sina behov uppmärksammas under sin tid i förskoleklass, enligt vårdnadshavarna.

Sammanfattningsvis visar utvärderingens iakttagelser avseende stöd till elever i tidiga år hittills:

- Läsåret innan garantin fick elever i förskoleklass genomgående stöd i mindre omfattning än elever i lågstadiet, både när det gäller typ av stöd (extra anpassningar respektive särskilt stöd) och kunskapsområde (språk respektive matematik).
- En möjlig ökning av stödinsatser inom respektive årskurs mellan läsåret innan garantin och garantins första läsår kan skönjas genom Skolverkets statistik över åtgärdsprogram för särskilt stöd. Någon motsvarande nationell statistik för stödinsatsen extra anpassningar förs dock inte, och inte heller för respektive kunskapsområde.
- Vårdnadshavare till elever i förskoleklass anger under garantins första år i något större utsträckning än året innan garantin att elevers behov av stöd såväl uppmärksammas som tillgodosätts i förskoleklassen. Detta är också en möjlig indikation på att garantin lett till att fler elever faktiskt uppmärksammas och fått stöd under sin tid i förskoleklass. Ytterligare underlag behövs dock för att tydligare kunna belägga en sådan slutsats.
- Tilläggas bör att en avsaknad av en ökning av individuellt utformade stöd inte behöver innebära att garantin inte har effekter. Genom garantins kartläggnings- och bedömningsmaterial ges lärare även möjlighet att utveckla undervisningen på en mer generell nivå (gruppnivå), vilket i framgångsrika fall skulle kunna hålla nere behovet av individuellt riktade stödinsatser.

Flickor ges stöd i mindre utsträckning, oförändrad tendens under garantins första år

Garantin förväntas bidra till jämlikhet mellan pojkar och flickor när det gäller i vilken utsträckning elevers stödbehov uppmärksammas och stödinsatser utformas och vidtas. Det betyder dock inte att

³⁸ Sveriges officiella statistik. Tillgänglig via < www.skolverket.se >. Skolor med statliga huvudmän (såsom sameskolan och specialskolan) ingår inte här.

³⁹ Skolinspektionen, Skolenkäten. Tillgänglig via < www.skolinspektionen.se >. Läsåren 2018/19 och 2019/20 genomfördes Skolenkäten under såväl vår- som hösttermin. Här är det resultatet från vårterminerna som används. Fortsättningsvis kommer Skolenkäten endast genomföras en gång per år, med början vårterminen 2021.

stödinsatserna behöver fördelas jämnt mellan könen, utan att skolor behöver arbeta utifrån en medvetenhet om hur föreställningar kring kön och genus kan påverka stödinsatsers omfattning och vilka elever de riktas mot. I det följande redovisas hur stödinsatser fördelas mellan pojkar och flickor läsåret innan garantin (2018/19) och vilka tendenser till utveckling som kan skönjas.

Lsåret innan garantin tenderade skolor i mindre utsträckning ge stöd till flickor jämfört med till pojkar.⁴⁰ Avseende språklig utveckling uppges till exempel 16,9 procent av pojkarna och 10 procent av flickorna i förskoleklass ha fått extra anpassningar. Särskilt stöd för den språkliga utvecklingen hade getts till 9,7 procent av pojkarna och till 5,9 procent av flickorna. I årskurs 1 och 3 hade stöd för elevers språkliga utveckling getts i större omfattning men, på samma sätt som i förskoleklassen, i högre utsträckning till pojkar än till flickor.

I stort sett är iakttagelsen densamma när det gäller stöd för elevers matematiska utveckling, men med undantag av stödinsatser i årskurs 3. I förskoleklass uppger lärarna sammantaget att de under året innan garantin hade gett extra anpassningar för elevers matematiska utveckling till 7,5 procent av pojkarna och till 4,8 procent av flickorna. Särskilt stöd för den matematiska utvecklingen hade getts till 3,4 procent av pojkarna och till 1,7 procent av flickorna. I årskurs 1 hade stöd för elevers matematiska utveckling getts i större omfattning men, på samma sätt som i förskoleklassen, i högre grad till pojkar än till flickor. I årskurs 3 uppger dock lärarna att de gett extra anpassningar respektive särskilt stöd för elevers matematiska utveckling i något större utsträckning till flickor än till pojkar.

Skolverkets statistik visar att särskilt stöd (angivet i åtgärdsprogram) är mindre förekommande bland flickor än bland pojkar både vid mätningen läsåret innan garantin och vid mätningen under garantins första läsår.⁴¹ Även i Skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskoleklassens arbete med garantin framkommer att stöd gavs i mindre utsträckning till flickor under garantins första läsår. Enligt lärarnas sammantagna uppgifter från de 30 granskade skolorna, gavs 18,9 procent av pojkarna och 13 procent av flickorna extra anpassningar. Särskilt stöd i förskoleklassen gavs till 5 procent av pojkarna och 1,9 procent av flickorna. Flickors stödbehov hade även uppmärksamats i mindre utsträckning vid genomförandet av kartläggningens aktiviteter. Lärarna uppger att runt 20 procent av eleverna hade uppvisat indikation på svårigheter under genomförandet av aktiviteterna. Av dessa var runt 40 procent flickor och 60 procent pojkar.

Sammanfattningsvis visar utvärderingens iakttagelser hittills avseende stöd till flickor respektive pojkar:

- Stödinsatser omfattar pojkar i större utsträckning än flickor inom området språklig utveckling. Detta gäller för samtliga tre undersökta år. Att pojkar i större utsträckning ges stöd i skolan är något som ofta lyfts fram och bekräftas av Skolverkets nationella statistik över åtgärdsprogram.
- Även inom området matematisk utveckling ges stödinsatser i större utsträckning till pojkar än till flickor i förskoleklass och årskurs 1. I årskurs tre uppger lärarna dock att flickor ges stödinsatser i matematisk utveckling i något högre grad än pojkar.

Stödet från specialpedagogisk kompetens minst i förskoleklass året innan garantin

Genom garantin avses kontakterna mellan lärare och personal med specialpedagogisk kompetens stärkas då att kravet på samråd mellan dessa utökas till att omfatta såväl särskild bedömning av elevers

⁴⁰ Se tabell 2c-2f i bilaga.

⁴¹ För åtgärdsprogram gällande elever i förskoleklassen redovisas inte kön.

svårigheter som utformande av olika typer av stödinsatser.⁴² I Skolinspektionens enkätstudie undersöktes i vilken utsträckning lärare och specialpedagogisk personal läsåret innan garantin haft kontakt angående elevernas språkliga och matematiska utveckling.⁴³ Vidare undersöktes i vilken utsträckning personal med specialpedagogisk kompetens arbetat mot skolans yngre elever och utformat stödinsatser till dessa.⁴⁴

Läsåret innan garantin uppger en övervägande majoritet av lärarna att de haft kontakt med specialpedagogisk personal när det handlat om elevers språkliga utveckling. I årskurs 1 och 3 uppger över 90 procent detta och i förskoleklassen uppger 81 procent att de haft kontakt. När det gäller elevers matematiska utveckling är andelarna lärare som uppger att de haft kontakt med specialpedagogisk kompetens något lägre. I årskurs 1 och 3 är andelarna relativt stora, 70 respektive 82 procent, men i förskoleklassen uppger endast 37 procent av lärarna att de haft en sådan kontakt.

Knappt hälften av samtliga svarande personal med specialpedagogisk kompetens (47 %) uppger att de arbetat mot förskoleklass läsåret innan garantin. De flesta (80 %) uppger att de arbetat mot lågstadiet (årskurs 1–3).⁴⁵

Den specialpedagogiska personalen uppgav också för hur många elever i de olika åldersgrupperna de utformat stödinsatser, samt inom vilket kunskapsområde. Det visade sig att de tillsammans, läsåret innan garantin, i betydligt större utsträckning utformat stödinsatser gällande elever i lågstadiet och i mellanstadiet jämfört med i förskoleklassen. De hade också betydligt oftare utformat stödinsatser gällande språk (svenska och svenska som andraspråk) jämfört med matematik. I lågstadiet utformades sammantaget nära dubbelt så många stödinsatser för språk jämfört med matematik, och för elever i förskoleklass hade den specialpedagogiska personalen utformat tre gånger så många stödinsatser för språk jämfört med matematik. I mellanstadiet var stödinsatserna något mer jämnt fördelade även om insatser för språk övervägde också här.

Enkätsvaren visar också hur mängden utformade stödinsatser fördelar sig över gruppen specialpedagogisk personal. Här framkommer att 31 procent av de som uppgett att de arbetat mot förskoleklass det aktuella läsåret, inte har utformat några extra anpassningar eller särskilt stöd för elever i förskoleklass när det gäller den språkliga utvecklingen. När det gäller att utforma stöd för elevers matematiska utveckling är det hela 70 procent av den specialpedagogiska personalen som inte har utformat några extra anpassningar eller särskilt stöd för elever i förskoleklass trots att de uppger att de arbetat mot just den elevgruppen.

Sammanfattningsvis visar utvärderingens iakttagelser hittills avseende stöd från specialpedagogisk kompetens:

- En mindre andel lärare i förskoleklass hade haft kontakt med specialpedagogisk personal läsåret innan garantin, jämfört med lärare i årskurs 1 och 3. Detta gäller kontakter i samband med de båda kunskapsområdena, men särskilt inom matematik.

⁴² 3 kap, 4a § Skollagen (2010:800)

⁴³ Se tabell 4e och 4f i bilaga.

⁴⁴ Se tabell 3a och 3b i bilaga.

⁴⁵ Enkäten till personal med specialpedagogisk kompetens besvarades av 209 personer från förskoleklass och grundskolans samtliga årskurser. Endast ett fåtal specialpedagogisk personal uppger att de vanligen arbetar i högstadiet (årskurs 7-9). Detta är ett förväntat bortfall som tillskrivs enkätens fokus på garantin för tidiga stödinsatser i förskoleklass och lågstadiet.

- Den specialpedagogiska personalen hade också i betydligt mindre omfattning utformat stödinsatser för elever i förskoleklass jämfört med för elever i årskurs 1 och 3. Även specialpedagogisk personal som uttryckligen uppgett att de arbetat mot förskoleklass hade i mycket liten omfattning utformat extra anpassningar och särskilt stöd för dessa elever.

3.3 Genomförandet av garantin i förskoleklass har inte nått intentionerna

I garantin för tidiga stödinsatser ingår att använda nationella kartlägningsmaterial (i förskoleklassen), nationella bedömningsstöd (i årskurs 1 i grund-, same- och specialskolan) och nationella prov (i årskurs 3 i grund- och sameskolan, i årskurs 4 i specialskolan). Kontinuerlig och systematisk kartläggning och bedömning av elevernas kunskapsutveckling är nödvändig för att avgöra om en elev är i behov av stöd. Nationella material borgar i detta sammanhang för en ökad likvärdighet.

I Skolinspektionens utvärdering undersöks hur olika bedömningsmaterial används med koppling till garantin. Hittills har Skolinspektionen granskat hur förskoleklassen använder sina kartlägningsmaterial samt i övrigt arbetar utifrån garantins intentioner. Skolinspektionen avser att fortsättningsvis granska hur övriga aktuella årskurser arbetar med bedömningsstöd och nationella prov, samt kopplar dessa till garantin.

I det följande redovisas dels hur systematiskt material användes för att upptäcka stödbehov avseende elevers kunskapsutveckling året innan garantin (2018/19) enligt den första enkäten i utvärderingens enkätstudie, dels hur utvecklingen i förskoleklass såg ut under garantins första år enligt den tematiska kvalitetsgranskningen och material insamlat i samband med denna.

lakttagelserna från förskoleklassen hittills visar på svårigheter att använda kartlägningsmaterial som underlag för att utveckla undervisningen och för att utforma stöd till elever som behöver det. Material används och kartläggande aktiviteter genomförs, men elevers stödbehov uppmärksammas i varierande utsträckning. Lärare och specialpedagogisk personal samråder inte heller alltid i bedömning och analys för att omsätta resultatet av kartläggningen så att eleverna ges rätt stöd.⁴⁶

Lärare i förskoleklass använde olika material för att upptäcka elevers stödbehov redan året innan garantin

En majoritet av lärare i förskoleklass uppgav i enkäten året innan garantin att de vanligtvis använder någon form av (icke obligatoriskt) systematiskt material för att utvärdera elevernas språkliga (88 %) och matematiska (78 %) utveckling.⁴⁷ Tre fjärdedelar av lärare i förskoleklass menar att de, via ett sådant material, kunnat få syn på stödbehov vad gäller språklig utveckling. När det gäller stödbehov för matematisk utveckling uppgav 57 procent av lärare i förskoleklass att de kunde upptäcka det via det använda materialet. En majoritet av lärarna i förskoleklass uppger också att de vanligtvis ser elevers behov av stöd för den språkliga (91 %) och matematiska (76 %) utvecklingen i sin dagliga undervisning.

Förskoleklasslärarnas erfarenhet sedan tidigare av att använda systematiskt material för att upptäcka stödbehov kan ha haft en positiv inverkan på användningen av garantins obligatoriska kartlägningsmaterial. En möjlig tolkning av enkätsvaren är att lärare i förskoleklass inte förefaller vara avvisande till

⁴⁶ Skolinspektionen (2020). *Kartläggning och tidiga stödinsatser i förskoleklassen*. Tematisk kvalitetsgranskning, dnr 400-2019:6183.

⁴⁷ Se tabell 4a-4d i bilaga.

att använda någon form av systematiskt material året innan garantin. Detta är annars en farhåga som ibland beskrivs i forskning om de olika förhållningssätt kring lek kontra lärande som kan finnas i förskoleklassen, där förskolans traditionellt omsorgsinriktade verksamhet och skolans mer kunskapsorienterade verksamhet möts.⁴⁸

Ofra ofullständigt arbete med garantin i förskoleklassen

För förskoleklassen är garantin för tidiga stödinsatser en ny reglering, då några krav på kartläggning eller bedömning inte tidigare funnits i den skolformen. De nationella kartläggningsmaterial som infördes med garantin och som ska användas i förskoleklassen består av två delar, *Hitta språket* och *Hitta matematiken*. Dessa avser att kartlägga elevernas språkliga medvetenhet och matematiska tänkande. De ingående aktiviteterna som ska genomföras kopplar till läroplanen och är utformade för att kunna integreras i förskoleklassens ordinarie undervisning. Materialen ska stödja läraren i att upptäcka elever som kan vara i behov av stöd för sin utveckling inom det språkliga (svenska) eller matematiska området. Genom att genomföra de olika aktiviteterna med klassens elever ges läraren också möjlighet att upptäcka områden inom språk (svenska) och matematik som den fortsatta undervisningen behöver fokusera på. Genom samråd mellan lärare och personal med specialpedagogisk kompetens ska uppmärksammade svårigheter hos eleverna bedömas, och stöd utformas. Vidare ska eleverna ges adekvat stöd och undervisningen anpassas mot bakgrund av resultatet i kartläggningen. Därpå ska uppföljning av insatta extra anpassningar överföras till nästkommande lärare.

Två tredjedelar av de 30 granskade skolorna i Skolinspektionens tematiska kvalitetsgranskning hade ett väl fungerande arbete med att genomföra kartläggningsmaterialens aktiviteter. Dessa skolor integrerade aktiviteterna i den ordinarie undervisningen. I många fall handlade det om att innehållet varit sådant som lärarna känt igen och som undervisningen även tidigare omfattat, något som framför allt uppges ha gällt *Hitta språket*. De anpassade också aktiviteterna så att alla elever gavs möjlighet att medverka. Oftast handlade anpassningen om att genomföra aktiviteterna i smågrupper.

Emellertid visar granskningen också att en övervägande del av skolorna *inte* hade ett väl fungerande arbete vad gäller att uppmärksamma och bedöma elevernas behov av stöd. Många skolor gjorde till exempel inte någon särskild bedömning i samråd med personal med specialpedagogisk kompetens då genomförandet visat indikation på att en eller flera elever riskerade att inte nå kommande kunskapskrav. Därutöver visar granskningen att endast en tredjedel av de granskade skolorna hade ett väl fungerande arbete med att utveckla och anpassa undervisningen utifrån resultatet av kartläggningen.

De flesta skolor hade tydligt dokumenterat i kartläggningen vilka elever som löpte risk att inte uppnå kommande kunskapskrav och på vilka grunder. Vid nästan alla skolor i granskningen fick också elever som visat sådan indikation stöd i form av extra anpassningar. Anpassningarna handlade dock oftare om formerna för undervisningen, såsom att ge eleverna tydligare instruktioner eller olika typer av hjälpmedel, än om stöd för att förstå själva kunskapsinnehållet.

Utöver att upptäcka enskilda elevers stödbehov kan resultatet av kartläggningen användas för att upptäcka områden som hela eller delar av klassen har svårigheter med och som undervisningen behöver fokusera mer på. Dokumentationen som finns skulle kunna utgöra underlag för att planera den fortsatta undervisningen, men granskningen visar att resultatet ofta inte används på detta sätt.

⁴⁸ Se t ex Alatalo T. (2017) *Förskollärares och grundskollärares uppfattningar om undervisning och lärande i förskoleklass*. Pedagogisk forskning i Sverige, årg. 22, nr 1-2, 2017.

Både den särskilda bedömningen och utformningen av stöd i form av extra anpassningar till elever ska göras i samråd mellan lärare och personal med specialpedagogisk kompetens. Regleringen om samråd är införd i garantin då medverkan av specialpedagogisk personal (företrädevis utbildad specialpedagog eller speciallärare) genom sin specifika kompetens antas säkra att stödinsatserna dels går till rätt elever, dels blir adekvat utformade.⁴⁹ Vid flera av skolorna är det istället läraren själv som avgjort vilka anpassningar som behövts. Skälet till det kan ha varit att tillgång till personal med specialpedagogisk kompetens saknats eller varit begränsad. Det kan också vara så att skolorna fortfarande följt den reglering av extra anpassningar som var aktuell innan garantin infördes, och där den specialpedagogiska personalen (elevhälsan) inte behövde kontaktas förrän de extra anpassningarna bedömts vara otillräckliga.

Aktiviteterna i förskoleklass genomförs oftast under höstterminen och organiseras på olika sätt

Enligt föreskrifterna ska förskoleklassens kartläggningsmaterial användas under höstterminen så att undervisningen ska kunna anpassas och elever ska få stöd så tidigt som möjligt. Det är dock inte alla skolor i den tematiska kvalitetsgranskningen som genomfört alla aktiviteter med alla elever under den tidsperioden. Skolorna börjar också med genomförandet vid olika tidpunkter, vilket föreskrifterna ger utrymme för så länge genomförandet sker under höstterminen och elever som är i behov av det ges stöd skyndsamt.

Av skolornas rapporter gällande de sammantaget 79 förskoleklasser som finns i de granskade skolorna i Skolinspektionens tematiska kvalitetsgranskning, framkommer att det vanligaste var att påbörja aktiviteterna i slutet av augusti eller början av september (26 av förskoleklasserna).⁵⁰ Spridningen är sedan stor under höstterminen; tio förskoleklasser påbörjade till exempel inte aktiviteterna förrän veckorna efter höstlovet i november, och någon klass inledde inte aktiviteterna förrän sent under vårterminen.

Det varierar också i fråga om hur skolor och enskilda klasser i övrigt lägger upp arbetet med de olika aktiviteterna. Det finns skolor som löpande genomför en aktivitet per vecka, och det finns skolor som genomför samtliga aktiviteter parallellt. Då aktiviteterna sker löpande är det vanligast att klasser väljer att genomföra aktiviteterna i den ordning de presenteras i materialen (trots att det inte finns någon reglering om det). Det är dock ovanligt att aktiviteterna i *Hitta matematiken* genomförs först. Vanligare är att inleda med aktiviteter från *Hitta språket*. I de fall aktiviteterna sker parallellt varvas aktiviteterna från de två kartläggningsmaterialen.

Vad gäller tidsåtgång för att genomföra aktiviteterna ser vi att det vanligaste är att en klass ägnar fyra veckor åt aktiviteterna i *Hitta språket* (23 klasser) och fyra veckor åt aktiviteterna i *Hitta Matematiken* (21 klasser). Spännvidden är dock stor mellan hur lång tid som används. Till exempel uppger en klass att de genomfört alla åtta aktiviteter under en och samma vecka i början av höstterminen, samtidigt som en annan klass uppger att de arbetat med aktiviteterna under hela 23 veckor (varav åtta under vårterminen).

I kvalitetsgranskningen framkommer att skälen till att alla aktiviteter inte genomförts under höstterminen främst handlat om brist på personal och om bristande tid och resurser för befintliga lärare. Dock

⁴⁹ Regeringens proposition. *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser*. Prop. 2017/18:195.

⁵⁰ Underlaget är inhämtat till Skolinspektionens tematiska kvalitetsgranskning *Kartläggning och tidiga stödinsatser i förskoleklassen* (dnr 400–2019:6183) men publiceras endast här.

framkommer också att valet av vilken aktivitet som ska genomföras först, eller i vilken ordning aktiviteterna ska genomföras, i många fall har utgått från vilken kompetens läraren haft eller från vilken erfarenhet hen haft från tidigare arbete med kartläggningsmaterial.

Kvalitetsgranskningen visar också att nästan alla skolor på olika sätt har anpassat genomförandet av aktiviteterna, vanligtvis genom att läraren låter eleverna göra aktiviteterna i smågrupper om 3–4 elever. Det är positivt att lärare genomför de olika aktiviteterna själva, och det är också vad som förespråkas i materialens instruktion. Men att göra det själv, samt att ofta göra det enskilt eller i mindre grupp, förutsätter att någon annan personal tar hand om övriga elever under denna tid. Ibland fungerar det bra, till exempel om skolan har någon form av tvåläraresystem, men ibland finns inte någon annan personal att tillgå. Det framkommer också att även i de fall en personalresurs finns, har denna inte alltid tagit vid i den ordinarie undervisningen utan gjort någonting annat med eleverna. Det innebär att majoriteten av klassen i de fallen är hänvisad till någonting annat än ordinarie undervisning under en mer eller mindre omfattande tidsperiod.

Aktiviteterna kan ibland uppfattas och användas som provtillfällen i förskoleklass

Tidpunkten för att påbörja aktiviteterna kan hänga samman med tidigare etablerade arbetssätt och planering. Flera lärare i granskningen beskriver att de vill lära känna eleverna innan de genomför kartläggningen. Vidare finns lärare som säger sig vilja senarelägga aktiviteterna för att hinna förbereda eleverna mer så att de ska lyckas med aktiviteterna i större utsträckning. Det finns exempel på lärare som beskriver att de övar eleverna i att "klara" aktiviteterna under hela hösten. Det handlar då om att aktiviteterna genomförs flera gånger, eller att vissa elever får göra om en aktivitet till dess att de klarar att utföra den. Detta kan ha bidragit till de långa tidsspännen i genomförandet av aktiviteterna i vissa skolor.

Skolors olika förutsättningar påverkar möjligheten att tidigt genomföra kartläggningsmaterialens samtliga aktiviteter, men samtidigt framstår även förståelsen av aktiviteternas syfte som en vägande faktor i skolornas olika sätt att planera för och genomföra garantin. Det är förståeligt att lärare vill att eleverna ska lyckas med aktiviteternas olika utmaningar, men ovan nämnda exempel och andra liknande uttalanden och uppgifter från det hittills insamlade materialet kan även preliminärt tolkas som att kartläggningsmaterialens aktiviteter ibland uppfattas och används som provtillfällen i förskoleklassen. Aktiviteterna beskrivs ibland som händelser där eleverna ska prestera goda resultat, och resultaten beskrivs också utgöra sådana uppgifter som ska redovisas till rektor och huvudman. Tolkningen om att aktiviteterna kan användas som provtillfällen framträder också mot bakgrund av granskningens resultat som visar att skolorna ofta inte hade något välfungerande arbete efter att aktiviteterna genomförts. I det fall lärare ser på aktiviteterna som provtillfällen finns risk att de upplever sig färdiga med genomförandet av garantin efter att de genomfört aktiviteterna och redovisat resultaten, och därpå går vidare med sin sedan tidigare planerade undervisning.

Ytterligare underlag behövs för att kunna belägga den här tolkningen, men det är av intresse att redan här lyfta farhågan kring att aktiviteterna kan uppfattas som provtillfällen – en uppfattning som i förlängningen kan medverka till att garantin inte uppfylls. Om kartläggningsmaterialen främst (eller endast) används för att mäta elevernas resultat, framför att använda dem som underlag för att bättre stödja eleverna i att utveckla kunskaper inom det språkliga och matematiska området, är detta en användning av materialen som inte är i linje med garantins syfte.

Sammanfattningsvis visar utvärderingens iakttagelser hittills avseende genomförandet av garantin i förskoleklass:

- Enkäten visar att lärare i förskoleklass vanligen använt något systematiskt kartläggnings- eller bedömningsmaterial redan läsåret innan garantin gjort detta obligatoriskt. Att lärarna har en vana vid kartläggningsmaterial kan gynna implementeringen av garantin.
- Granskning visar att arbetet med att genomföra kartläggningsmaterialens aktiviteter fungerat väl i två tredjedelar av 30 granskade skolor. Aktiviteterna integreras i den ordinarie undervisningen och genomförandet anpassas så att alla elever ges möjlighet att medverka. När genomförandet av aktiviteterna behöver ske i mindre grupper av elever innebär det dock att flertalet elever i förskoleklassen är hänvisade till någonting annat än (ordinarie) undervisning under den tid aktiviteter pågår. Det riskerar att motverka garantins målsättningar om att öka elevernas kunskande inom de två kunskapsområdena.
- En övervägande del av skolorna i den tematiska kvalitetsgranskningen hade inte ett välfungerande arbete vad gäller att uppmärksamma och bedöma elevernas behov av stöd. Till exempel saknades särskild bedömning i samråd med personal med specialpedagogisk kompetens då genomförandet av kartläggningsmaterialen visat på indikation. Därutöver hade endast en tredjedel av de granskade skolorna ett väl fungerande arbete med att utveckla och anpassa undervisningen utifrån resultatet av kartläggningen. Det handlar alltså om att resultaten från de genomförda aktiviteterna inte alltid omsätts för att ge avtryck i en utvecklad och anpassad undervisning eller i adekvat utformade stödinsatser till elever.
- Uppgifter och uttalanden från det hittills insamlade materialet kan preliminärt tolkas som att kartläggningsmaterialens aktiviteter ibland uppfattas och används som provtillfällen i förskoleklassen. Aktiviteterna beskrivs ibland som händelser där eleverna ska prestera goda resultat, och resultaten beskrivs också utgöra sådana uppgifter som ska redovisas till rektor och huvudman. Om kartläggningsmaterialen främst (eller endast) används för att mäta elevernas resultat, framför att använda dem som underlag för att utveckla elevernas kunskaper inom det språkliga och matematiska området, kan det få konsekvenser för möjligheten att uppnå garantins målsättning.

4. Avslutande diskussion

Föreliggande delredovisning omfattar sammanställda iakttagelser från hittills genomförda och pågående delprojekt inom ramen för Skolinspektionens regeringsuppdrag. Delredovisningen visar bland annat på olika områden där garantin ännu inte fungerar som avsett. Att relativt kort tid förlöpt sedan garantins införande kan vara ett skäl för de brister vi iakttagit. Att lärare och specialpedagogisk personal förbereds, kompetensutvecklas, ges tid för att planera och förstå garantin är avgörande för ett väl fungerande arbete som ska ge positiva avtryck i de yngre elevernas utveckling. Många lärare i förskoleklass anger inom ramen för utvärderingen att de är positiva till kartläggningsmaterialen. De är också positiva till garantin, som de menar innebär en vinst då den gör att förskoleklassen bättre infogas i skolverksamheten som helhet.

4.1 Arbetet är påbörjat, men viktiga utmaningar kvarstår

Iakttagelserna hittills pekar på att viktiga förutsättningar för garantins genomförande inte alltid har funnits på plats. Det handlar om att lärare på grund av brister rörande kompetensutveckling, inte varit väl förberedda inför arbetet med garantin under höstterminen 2019. Det handlar också om att rektors beslut och rutiner för att avsätta tid för lärares planering, fördela personella resurser samt tillse att det finns en samsyn kring garantins olika begrepp inte varit tillräckliga. Ibland har även tillgång till specialpedagogisk kompetens saknats i förskoleklassen.

Iakttagelser visar också på att elever i de yngsta åldrarna året innan garantin gavs stöd i minst omfattning. Här har vi, under garantins första år, sett svaga indikationer på en möjlig utveckling mot mer stöd till elever i de yngsta åldrarna. Vi ser vidare att skolor i mindre utsträckning tenderar att uppmärksamma och ge flickor stöd. Vi ser att detta är fallet både under läsåret innan garantin och under garantins första läsår.

Förskoleklassens arbete under garantins första läsår har enligt vår granskning inte nått upp till garantins intentioner om att elever efter genomförd kartläggning ska ges rätt stöd. Lärare i förskoleklass har sedan innan garantin erfarenhet av att använda kartläggningsmaterial och andra underlag för att upptäcka elevers stödbehov. Två tredjedelar av de 30 granskade skolorna i Skolinspektionens tematiska kvalitetsgranskning hade ett väl fungerande arbete med att genomföra kartläggningsmaterialens aktiviteter. Iakttagelserna från förskoleklassen hittills visar dock på svårigheter att använda kartläggningsmaterial som underlag för att utveckla undervisningen och för att utforma stöd till elever som behöver det. Kartläggande aktiviteter genomförs, men elevers stödbehov uppmärksammas i varierande utsträckning. Lärare och specialpedagogisk personal samråder inte heller alltid i bedömning och analys för att omsätta resultatet av kartläggningen så att eleverna ges rätt stöd.

En av utmaningarna inför det fortsatta arbetet med garantin är att uppnå bättre förståelse för garantins intentioner och en samsyn kring garantins olika begrepp, såväl hos rektor som den personal i skolan som undervisar elever i de aktuella åldersgrupperna eller arbetar med specialpedagogiska stödinsatser. Förståelse och samsyn är centralt för att till exempel motverka risken för att kartläggningsmaterialens aktiviteter i förskoleklassen uppfattas och används som provtillfällen, då detta begränsar möjligheten att uppnå garantins målsättning.

4.2 Fokus på språklig medvetenhet före matematiskt tänkande

I iakttagelserna framträder också mönstret att kunskapsområdet matematik på en rad punkter förefaller vara eftersatt i jämförelse med kunskapsområdet språk. Att det i förskoleklassen, under garantins första läsår, fanns ett större fokus på att arbeta med den språkliga förmågan än det matematiska tänkandet har beskrivits i Skolinspektionens tematiska kvalitetsgranskning. Även i denna delredovisning ser vi samma tendenser. Lärare och specialpedagogisk personal hade i mindre utsträckning fått eller visste att de skulle få kompetensutveckling inom det matematiska området. Den specialpedagogiska personalen hade i mindre utsträckning tagit del av det preliminära kartläggningmaterialet för matematik, jämfört med materialet för språk. Läsåret innan garantin fick mindre andelar elever stöd för sin matematiska utveckling i både förskoleklass, årskurs 1 och årskurs 3, jämfört med hur många som fick stöd för sin språkliga utveckling. Lärarna hade året innan garantin mer sällan kontakt med specialpedagogisk personal för elevernas matematiska utveckling. Vidare hade den specialpedagogiska personalen betydligt mer sällan utformat stödinsatser för matematik jämfört med stödinsatser för språk. Detta gäller för alla tre åldersgrupper, men skillnaden mellan mängden stödinsatser för språk respektive matematik var mest påtaglig i förskoleklassen.

I granskningen av förskoleklassens arbete med garantin framkom att lärarna särskilt hade upplevt svårigheter vid genomförandet av det kartläggningmaterial som avser matematik. Aktiviteterna i *Hitta matematiken* beskrevs som svårare att integrera i den ordinarie undervisningen, och lärare uttryckte att de inte riktigt visste hur de skulle utforma undervisningen för att nå längre efter att aktiviteterna genomförts. Lärarna beskrev också att de upplevt att de saknat kompetens för att bedöma och analysera matematiska färdigheter. De två aktiviteter som lärare ofta menar är svåra – *Sanden/riset* och *Lekparken* – är också de två som, enligt lärarinformationen, är mindre lärarstyrda och avser att "bjuda in till resonemang" – något som kanske i högre grad kräver lärarens förståelse för kunskapsområdet.

Nästan alla skolor i granskningen hade tidigare arbetat med strukturerat material för barns språkutveckling (språklekar), vilket har gjort att de känner igen sig i aktiviteterna i *Hitta språket* och därmed genomför dem lättare.⁵¹ Vi ser dock också att innehållet i förskoleklassens nationella kartläggningmaterial *Hitta språket* och *Hitta matematiken* har potential att påverka undervisningens innehåll. Vid flera skolor uttrycker lärare att de just i *Hitta matematikens* aktiviteter *Sanden/riset* och *Lekparken* särskilt har fått syn på vad elever har svårt för i matematik och att lärarna därmed tydligare uppmärksammat vad deras undervisning behöver fokusera på. Lärarna uttrycker att undervisningen inte tidigare omfattat dessa områden, men att de efter kartläggningen kommer att arbeta vidare särskilt med områdena mätning och rumsuppfattning, vilket är vad dessa aktiviteter från *Hitta matematiken* omfattar.

4.3 Fler pojkar än flickor bedöms behöva stöd, skillnaderna diskuteras inte

I granskningen av förskoleklassen framkom också att det var vanligt att fler pojkar än flickor bedömdes behöva stöd mot bakgrund av kartläggningen. Få skolor hade emellertid diskuterat denna skillnad. Forskning visar att flickor i förskolan i högre grad än pojkar får ta ansvar, vilket bidrar till att flickor

⁵¹ Såsom Bornholmsmodellen, vilket är ett material som används för att utveckla elevers språkliga medvetenhet. Tillgänglig via < <https://www.bornholmsmodellen.se> >.

skapat sig bättre förutsättningar att klara självständigt arbete i skolan. Flickor får även mer komplicerade frågor i undervisningen, vilket bland annat stärker deras språkutveckling.⁵² Pojkars sämre resultat i skolan kan exempelvis förklaras av att förväntningarna från omgivningen är olika på flickor och pojkar, och ojämlika bemötanden får också konsekvenser för eleverna.⁵³ Skolor behöver därför skapa rutiner för att kunna identifiera och analysera eventuella skillnader hos elevgrupper, till exempel hos flickor och pojkar, för att synliggöra vilka insatser som är gynnsamma för olika grupper. På detta sätt kan även orsakerna tydliggöras, exempelvis hur olika förväntningar påverkar beteenden och prestationer.

4.4 Fortsatt arbete i uppföljningen och utvärderingen av garantin för tidiga stödinsatser

Fram till december 2022 fortsätter Skolinspektionen att följa upp och utvärdera garantin för tidiga stödinsatser. Arbetet utgår från följande frågeställningar:

- Har garantin för tidiga stödinsatser förstärkt skolors arbete med att ge elever i behov av stödinsatser rätt insatser i rätt tid?
- Har lärarnas administrativa arbete påverkats genom införandet av garantin för tidiga stödinsatser?

Hittills har utvärderingen innefattat iakttagelser kring skolors förutsättningar för att garantin ska kunna uppfyllas. Skolinspektionen avser att följa upp frågan om kompetensutveckling och upplevt behov av sådan i enkäter vårterminen 2021 och vårterminen 2022. Vidare avser Skolinspektionen att fördjupa granskningen kring i vilken utsträckning och på vilket sätt rektor utvecklat rutiner för arbetet med garantin under kommande läsår.

Utvärderingen har också hittills innefattat vidtagna stödinsatsers omfattning och inriktning mot bakgrund av den centrala utgångspunkten för införandet av garantin: att fler elever ska få insatser för sin språkliga (svenska) och matematiska utveckling redan under de tidiga skolåren. Skolinspektionen avser att följa upp omfattningen av individuellt riktade stödinsatser i jämförande enkäter till samma skolenheter som tidigare vårterminen 2021 och vårterminen 2022. I detta ingår också att undersöka i vilken utsträckning lärare och specialpedagogisk personal samråder avseende bedömning av och stöd för elevernas språkliga och matematiska utveckling.

Vidare innefattar Skolinspektionens utvärdering hur olika bedömningsmaterial används med koppling till garantin. Hittills har Skolinspektionen granskat hur förskoleklassen använder sina kartläggningsmaterial, samt i övrigt arbetar utifrån garantins intentioner. Skolinspektionen avser att granska hur övriga aktuella årskurser arbetar med bedömningsstöd och nationella prov, samt kopplar dessa till garantin, läsåret 2021/22.

I Skolinspektionens utvärdering undersöks också om och i så fall hur lärarnas administrativa arbete påverkas genom införandet av garantin. Detta görs mot bakgrund av att garantin utformats med tanke

⁵² Sveriges Kommuner och Landsting (2019) *Se, förstå och förändra Att motverka könsskillnader i skolresultat*, s. 27, 29.

⁵³ SOU 2010:99. *Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan*. Slutbetänkande av Delegationen för jämställdhet i skolan, s. 68-70.

på att inte ge ytterligare tyngd åt lärares upplevda dokumentationsbörda.⁵⁴ På grund av rådande pandemi har datainsamlingen avseende den här frågan skjutits upp, men iakttagelser angående utvecklingen över tid kommer att kunna redovisas vid slutredovisningen 2022.

Skolinspektionen avser att närmare följa upp skolpersonalens arbete med dokumentation i enkätstudien vårterminerna 2021 och 2022 mot bakgrund av den inledande enkäten vårterminen 2019.

⁵⁴ Regeringens proposition 2017/18:195. *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser*, s. 44.

Bilaga

Enkätresultat vårterminen 2019

I det följande presenteras de första iakttagelserna från den enkätstudie som genomförs inom ramen för Skolinspektionens regeringsuppdrag att följa upp och utvärdera garantin för tidiga stödinsatser. En första enkät i studien besvarades under vårterminen 2019. Inom ramen för enkätstudien är ytterligare två enkäter planerade till vårterminerna 2021 respektive 2022. Huvuddelen av enkätfrågorna återkommer i samtliga tre enkäter för att möjliggöra jämförelser. Dock tillkommer ytterligare några frågor och respondentgrupper i de två senare enkäterna.

I enkäten vårterminen 2019 ställdes frågor om situationen i skolorna läsåret 2018/19, det vill säga läsåret innan garantins införande. Frågorna handlade om personalens utbildning, erfarenhet och förberedelse inför den kommande garantin. Vidare fanns frågor om uppmärksammande av och insatser för elevers stödbehov.

Enkäten skickades till 416 skolor (402 slumpmässigt utvalda grundskolor med förskoleklass, samtliga 5 sameskolor och 9 specialskolor). Enkäten riktades till olika respondentgrupper. En del riktades till lärare som ansvarat för, och undervisat i, de aktuella årskurserna och skolformerna under läsåret 2018/19. En annan del riktades till personal med specialpedagogisk kompetens i samma skolenheter (utom specialskolan⁵⁵), men utan begränsning till endast vissa årskurser. Enkäten sändes ut 2019-05-09 och fanns tillgänglig för att besvara under resterande del av vårterminen 2019.

Sammanlagt besvarade 615 lärare enkäten. Sammantaget ansvarar dessa lärare för cirka 13 300 elever. Enkäten till personal med specialpedagogisk kompetens besvarades av 209 personer. Eftersom antalet svarandet lärare i specialskolan är färre än tio redovisas dessa uppgifter endast i vissa avseenden.

1 Uppgifter om lärare

Utbildning och erfarenhet (förutsättningar för genomförande av garantin)

Förutsättningarna för elever att få stöd ska vara likvärdiga i alla skolor. Utöver nationella kartläggnings- och bedömningsmaterial kan en grund för likvärdigheten vara att lärare har utbildning och erfarenhet.

Utbildning

I enkäterna ställdes en fråga till lärarna om deras utbildning:

1a Vilken utbildning har du? (flera alternativ kan väljas)				
	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	< totalt
förskollärare (eller motsv)	166 st, 81 %	14 st, 7,4 %	17 st, 8,0 %	197 st, 32,5 %
grundlärare F-3 (eller motsvarande)	51 st, 24,9 %	170 st, 89,5 %	195 st, 92,0 %	416 st, 68,5 %

⁵⁵ Enkäterna som riktades till personal med specialpedagogisk kompetens sändes inte till specialskolan då den kompetensen förväntades finnas hos lärarna själva i den skolformen.

speciallärare eller specialpedagog	1 st, 0,5 %	3 st, 1,6 %	4 st, 1,9 %	8 st, 1,3 %
annan behörighet för undervisning i F-3	8 st, 3,9 %	9 st, 4,7 %	7 st, 3,3 %	24 st, 4,0 %
inte något av ovanstående	6 st, 2,9 %	10 st, 5,3 %	9 st, 4,2 %	25 st, 4,1 %
Antal svarande lärare	205 st	190 st	212 st	607 st

Enkätsvaren visar att det är vanligast att lärare som undervisar i förskoleklass har utbildning som förskollärare (eller motsvarande) samtidigt som det är vanligast hos lärare som undervisar i årskurs 1 respektive 3 att de har utbildning som grundlärare F-3 (eller motsvarande).

Frågan om utbildning ställdes även i enkäterna till personal med specialpedagogisk kompetens:

1b Vilken utbildning har du? (flera alternativ kan väljas)	
Speciallärare	81 st, 39 %
Specialpedagog	91 st, 44 %
Annan specialpedagogisk kompetens, nämligen:	38 st, 18 %
Inget av ovan	12 st, 6 %
Antal svarande personal m specialpedagogisk komp	209 st

Enkätsvaren visar att en majoritet av den specialpedagogiska personalen har utbildning som speciallärare eller specialpedagog.

Erfarenhet

I enkäterna ställdes också frågor till lärarna om deras erfarenhet av att ha undervisat elever (med avseende på tid):

1c Hur många år har du arbetat med att undervisa elever?				
	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	< totalt
0-1 år	16 st, 7,8 %	13 st, 6,8 %	12 st, 5,7 %	41 st, 6,8 %
2-5 år	41 st, 20,0 %	47 st, 24,7 %	54 st, 25,5 %	142 st, 23,4 %
6-9 år	19 st, 9,3 %	31 st, 16,3 %	35 st, 16,5 %	85 st, 14,0 %
10 +	129 st, 62,9 %	99 st, 52,1 %	111 st, 52,4 %	339 st, 55,8 %
Antal svarande lärare	205 st	190 st	212 st	607 st

Enkätsvaren visar att de flesta lärare inom varje respondentgrupp (lärare i fk, i åk 1 och åk 3 samt lärare i specialskolan) har arbetat med att undervisa elever i tio år eller mer.

I enkäterna ställdes vidare frågan om erfarenhet i tid i den aktuella skolan:

1d Hur många år har du undervisat på den här skolan?				
	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	< totalt
0-1 år	36 st, 17,6 %	43 st, 22,6 %	26 st, 12,3 %	105 st, 17,3 %
2-5 år	89 st, 43,4 %	81 st, 42,6 %	104 st, 49,1 %	274 st, 45,1 %
6-9 år	14 st, 6,8 %	27 st, 14,2 %	26 st, 12,3 %	67 st, 11,0 %

10 +	66 st, 32,2 %	39 st, 20,5 %	56 st, 26,4 %	161 st, 26,5 %
Antal svarande lärare	205 st	190 st	212 st	607 st

I enkäterna till personal med specialpedagogisk kompetens ställdes en liknande fråga om erfarenhet i tid i den aktuella skolan:

1e Hur många år har du arbetat med specialpedagogiska frågor på den här skolan?	
0-1 år	49 st, 23 %
2-5 år	90 st, 43 %
6-9 år	25 st, 12 %
10 +	45 st, 22 %
Antal svarande personal m specialpedagogisk komp	209 st

Enkätsvaren visar att såväl lärare som specialpedagogisk personal vanligen arbetat med undervisning respektive specialpedagogiska frågor i två till fem år på sin nu aktuella skola.

Information om och förberedelse inför garantin

Inför garantins ikraftträdande läsåret 2019/20 kan lärarna ha behövt informeras och erbjudas kompetensutveckling.

Information

I enkäterna ställdes frågor om lärarnas erfarenhet av information om garantins införande. Samma frågor ställdes i enkäterna till personal med specialpedagogisk kompetens:

1f Har du fått information om att garantin ska träda i kraft till höstterminen 2019?					
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	< lärare totalt	Spec ped komp
Ja	147 st, 71,7 %	101 st, 53,2 %	102 st, 48,1 %	350 st, 57,7 %	172 st, 82 %
Nej	58 st, 28,3 %	89 st, 46,8 %	110 st, 51,9 %	257 st, 42,3 %	37 st, 18 %
Antal svarande	205 st	190 st	212 st	607 st	209 st

Enkätsvaren visar att relativt många men långt ifrån alla har fått information under läsåret 2018/19 om att garantin för tidiga stödinsatser kommer att träda i kraft till höstterminen 2019.

Kompetensutveckling

Frågor har också ställts om lärarnas kompetensutveckling inför garantins införande, dels vad gäller elevers språkliga utveckling, dels vad gäller den matematiska. Samma frågor ställdes i enkäten till personal med specialpedagogisk kompetens:

1g Har du fått, eller vet att du kommer få, kompetensutveckling om elevers språkliga utveckling inför genomförandet av garantin?					
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	< lärare totalt	Spec ped komp
Ja	53 st, 25,9 %	31 st, 16,3 %	36 st, 17 %	120 st, 19,8 %	47 st, 22 %

Nej	152 st, 74,1 %	159 st, 83,7 %	176 st, 83 %	487 st, 80,2 %	162 st, 78 %
Antal svarande	205 st	190 st	212 st	607 st	209 st

1h Har du fått, eller vet att du kommer få, kompetensutveckling om elevers <i>matematiska</i> utveckling inför genomförandet av garantin?					
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	< lärare totalt	Spec ped komp
Ja	44 st, 21,5 %	20 st, 10,5 %	27 st, 12,7 %	91 st, 15 %	38 st, 18 %
Nej	161 st, 78,5 %	170 st, 89,5 %	185 st, 87,3 %	516 st, 85 %	171 st, 82 %
Antal svarande	205 st	190 st	212 st	607 st	209 st

Enkätsvaren visar att få lärare har fått eller vet att de kommer att få kompetensutveckling gällande språklig och matematisk utveckling inför genomförandet av garantin.

Tagit del av de preliminära kartläggningssmaterialen

De nya nationella kartläggningssmaterialen för förskoleklassen Hitta språket och Hitta matematiken fanns utlagda i preliminär form redan läsåret 2018/19, och lärare har då haft möjlighet att ta del av dem i förväg.

I enkäterna ställdes frågan om i vilken utsträckning lärare och personal med specialpedagogisk kompetens har tagit del av materialen:

1i Har du tagit del av kartläggningssmaterialet Hitta språket?					
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	<lärare totalt	Spec ped komp
Ja	198 st, 96,6 %	48 st, 25,3 %	37 st, 17,5 %	283 st, 46,6 %	147 st, 70 %
Nej	7 st, 3,4 %	142 st, 74,5 %	175 st, 82,5 %	324 st, 53,4 %	62 st, 30 %
Antal svarande	205 st	190 st	212 st	607 st	209 st

1j Har du tagit del av kartläggningssmaterialet Hitta matematiken?					
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	< lärare totalt	Spec ped komp
Ja	194 st, 94,6 %	37, st 19,5 %	18 st, 8,5 %	249 st, 41 %	126 st, 60 %
Nej	11 st, 5,4 %	153 st, 80,5 %	194 st, 91,5 %	358 st, 59 %	83 st, 40 %
Antal svarande	205 st	190 st	212 st	607 st	209 st

Enkätsvaren visar att nästintill samtliga lärare i förskoleklass har tagit del av kartläggningssmaterialen. Det är också till denna lärargrupp materialen vänder sig.

2 Uppgifter om eleverna

Antal/andelar elever som har fått stöd

Avsikten med reformen är att alla elever (fler elever än tidigare) i behov av stödinsatser för sin språkliga och/eller matematiska utveckling ska få stöd så tidigt som möjligt. Enkäterna mäter därför *hur många* elever som har fått stöd läsåret innan garantin trädde i kraft i fk, åk 1 och åk 3 (4) så att jämförelser ska kunna göras med de senare enkätutskicken. Uppgifterna fördelas också på kön (flickor och pojkar).

Antal elever per klass

I enkäterna ställdes frågan om antal elever i den klass där läraren ansvarar och undervisar. Frågan ställdes för att få ett mått på för hur många elever en lärare besvarar enkäterna (respondenterna ombads att fylla i en enkät per klass):

2a Hur många elever går i den klass där du undervisar detta läsår?				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	< totalt
12 eller färre elever	15 st, 7 %	15 st, 7,9 %	17 st, 8 %	47 st, 7,7 %
13-20 elever	62 st, 30,2 %	54 st, 28,4 %	58 st, 27,4 %	174 st, 28,7 %
21-28 elever	114 st, 55,6 %	107 st, 56,3 %	121 st, 57 %	342 st, 56,3 %
29-36 elever	7 st, 3,4 %	10 st, 5,3 %	9 st, 4,2 %	26 st, 4,3 %
37 eller fler elever	7 st, 3,4 %	4 st, 2,1 %	7 st, 3,3 %	18 st, 3 %
Antal svarande lärare	205 st	190 st	212 st	607 st

Enkätsvaren visar att den vanligaste storleken på den klass som lärare ansvarar för och undervisar i, inom varje respondentgrupp (lärare i fk, i åk 1 och i åk 3), är 21 till 28 elever.

Antal elever totalt

Genom enkäternas fråga om klasstorlek kan vi också se det totala antalet elever som enkätsvaren omfattar.

2b	Antal elever i förskoleklass	Antal elever i årskurs 1	Antal elever i årskurs 3	< totalt
Lå 2018/19				
Antal flickor	2199	2028	2296	6523
Antal pojkar	2262	2109	2359	6730
	(12)	(1)	(2)	(15)
Totalt antal elever i enkäten	4473	4138	4657	13268

De inkomna enkätsvaren ger en någorlunda jämn fördelning vad gäller antal elever totalt i förskoleklass (4 473 elever), årskurs 1 (4 138 elever) respektive årskurs 3 (4 657 elever). Pojkar är, i likhet med nationell statistik, fler inom varje respektive grupp, så även i specialskolan.

Sammanlagt svarar lärarna i förskoleklass och grundskolans årskurs 1 och 3 (inklusive sameskolan) för 13 268 elever. De lärare i specialskolan som besvarat enkäten svarar för 40 elever.

Stöd för språklig respektive matematisk utveckling

En viktig utgångspunkt för garantins införande var att *fler* elever skulle få insatser för sin språkliga (svenska) och matematiska utveckling. För att kunna belysa den kommande garantins påverkan på omfattningen av individuellt riktade stödinsatser ställde enkäterna frågan om *hur många* elever som får stöd i nuläget, läsåret innan införandet av garantin. Här ingår även att uppge aktuella elevers kön (pojke/flicka). En annan viktig utgångspunkt för reformen var att elever *tidig* skulle få stödinsatser, i den mån de bedöms vara i behov av det. Enkätsvaren fördelas därför nedan efter vilken årskurs läraren undervisar i.

Tabellerna visar uppgifter om antal och andel elever med stödinsatser, men samma elev kan förekomma på flera ställen eftersom det är möjligt för en elev att först ha fått extra anpassningar och därefter särskilt stöd under samma läsår.

Språklig utveckling, extra anpassningar

2c Hur många av eleverna i din klass får eller har fått <i>extra anpassningar</i> kopplade till sin språkliga utveckling under detta läsår?					
Lå 2018/19 Språk (svenska)	Extra anpassningar i förskoleklass	Extra anpassningar i årskurs 1	Extra anpassningar i årskurs 3	< totalt	Extra anpassningar i specialskolan
Flickor med ea	221 st, 10 %	355 st, 17,5 %	387 st, 16,9%	963 st, 14,8 %	6 av 16
Pojkar med ea	382 st, 16,9 %	493 st, 23,4 %	596 st, 25,3 %	1471 st, 21,9 %	15 av 24
Elever med ea	603 st, 13,5 %	848 st, 20,5 %	983 st, 21,1 %	2434 st, 18,3 %	21 av 40
Elever totalt i enkäten	4473 st	4138 st	4657 st	13268 st	40 st

Enkätsvaren visar att omfattningen av elever som får *extra anpassningar* kopplade till sin *språkliga* utveckling under läsåret 2018/19 varierar mellan 13,5 och 21 procent över de olika åldersgrupperna. Minst andel elever inom respektive åldersgrupp som får detta stöd finns bland flickor i förskoleklass (10 %), samtidigt som störst andel finns bland pojkar i årskurs 3 (25,3 %).

Språklig utveckling, särskilt stöd

2d Hur många av eleverna i din klass får eller har fått <i>särskilt stöd</i> kopplat till sin språkliga utveckling under detta läsår?					
Lå 2018/19 Språk (svenska)	Särskilt stöd i förskoleklass	Särskilt stöd i årskurs 1	Särskilt stöd i årskurs 3	< totalt	Särskilt stöd i specialskolan
Flickor med ss	130 st, 5,9 %	232 st, 11,4 %	279 st, 12,2 %	641 st, 9,8 %	6 av 16
Pojkar med ss	220 st, 9,7 %	337 st, 16 %	390 st, 16,6 %	947 st, 14 %	7 av 24
Elever med ss	350 st, 7,8 %	569 st, 13,8 %	669 st, 14,4 %	1588 st, 12 %	13 av 40
Elever totalt i enkäten	4473 st	4138 st	4657 st	13268 st	40 st

Enkätsvaren visar att omfattningen av elever som får *särskilt stöd* för sin *språkliga* utveckling varierar mellan 8 och 14 procent över de olika åldersgrupperna. Även här finns minst andel elever som får detta stöd bland flickor i förskoleklass (5,9 %) samtidigt som störst andel finns bland pojkar i årskurs 3 (16,6 %).

Matematisk utveckling, extra anpassningar

2e Hur många av eleverna i din klass får eller har fått <i>extra anpassningar</i> kopplade till sin <i>matematiska utveckling</i> under detta läsår?					
Lå 2018/19 Matematik	Extra anpassningar i förskoleklass	Extra anpassningar i årskurs 1	Extra anpassningar i årskurs 3	< totalt	Extra anpassningar i specialskolan
Flickor med ea	106 st, 4,8 %	244 st, 12 %	394 st, 17,2 %	735 st, 11,3 %	5 av 16
Pojkar med ea	170 st, 7,5 %	261 st, 12,4 %	385 st, 16,3 %	825 st, 12,3 %	9 av 24
Elever med ea	276 st, 6,2 %	505 st, 12,2 %	779 st, 16,7 %	1560 st, 11,8 %	14 av 40
Elever totalt i enkäten	4473 st	4138 st	4657 st	13268 st	40 st

Enkätsvaren visar att omfattningen av elever som får *extra anpassningar* kopplade till sin *matematiska utveckling* varierar mellan 6 och 16 procent över de olika åldersgrupperna. Fördelat på kön finns minst andel elever som får detta stöd bland flickor i förskoleklass (4,8 %). Störst andel finns bland flickor i årskurs 3 (17,2 %).

Matematisk utveckling, särskilt stöd

2f Hur många av eleverna i din klass får eller har fått <i>särskilt stöd</i> kopplat till sin <i>matematiska utveckling</i> under detta läsår?					
Lå 2018/19 Matematik	Särskilt stöd i förskoleklass	Särskilt stöd i årskurs 1	Särskilt stöd i årskurs 3	< totalt	Särskilt stöd i specialskolan
Flickor med ss	38 st, 1,7 %	134 st, 6,6 %	256 st, 11,1 %	428 st, 6,6 %	6 av 16
Pojkar med ss	76 st, 3,4 %	155 st, 7,3 %	251 st, 10,6 %	482 st, 7,2 %	7 av 24
Elever med ss	114 st, 2,5 %	289 st, 7 %	507 st, 10,9 %	910 st, 6,9 %	13 av 40
Elever totalt i enkäten	4473 st	4138 st	4657 st	13268 st	40 st

Enkätsvaren visar att omfattningen av elever som får *särskilt stöd* för sin *matematiska utveckling* varierar mellan 2,5 och 11 procent över de olika åldersgrupperna. Även här finns minst andel elever som får detta stöd bland flickor i förskoleklass (1,7 %), samtidigt som även den största andelen finns bland flickor; i årskurs 3 (11,1 %).

Lärare utan elever med stödinsatser

Enkätsvaren visar dock också hur eleverna fördelar sig per klass, det vill säga hur många lärare som uppger att de har ett visst antal elever som fått stödinsatser. Nedan redovisas andel lärare som uppgett noll (0) elever.

Andel lärare som uppgett noll (0) elever med extra anpassning i språk (svenska):

2g Lå 2018/19 Språk (svenska)	Lärare/klasser utan några extra anpassningar i förskoleklass	Lärare/klasser utan några extra anpassningar i årskurs 1	Lärare/klasser utan några extra anpassningar i årskurs 3
Lärare utan flickor med ea	49 %	22 %	24 %

Lärare utan pojkar med ea	35 %	15 %	11 %
Lärare utan elever med ea	29 %	7 %	4 %
Lärare totalt i enkäten	205 st	190 st	212 st

Enkätsvaren visar att 29 procent av lärare i förskoleklass inte har någon elev som fått extra anpassningar för sin språkliga utveckling läsåret innan garantin. I årskurs 3 är detta bara fallet för 4 procent av lärarna. Fordelat på kön framkommer att nära hälften av lärare i förskoleklass (49 %) inte har någon flicka som fått extra anpassningar inom språk detta läsår.

Andel lärare som uppgett noll (0) elever med särskilt stöd i språk (svenska):

2h Lå 2018/19 Språk (svenska)	Lärare/klasser utan några Särskilt stöd i förskoleklass	Lärare/klasser utan några Särskilt stöd i årskurs 1	Lärare/klasser utan några Särskilt stöd i årskurs 3
Lärare utan flickor med ea	65 %	39,5 %	38 %
Lärare utan pojkar med ea	50 %	30 %	26 %
Lärare utan elever med ea	44 %	19,5 %	14 %
Lärare totalt i enkäten	205 st	190 st	212 st

Enkätsvaren visar att 44 procent av lärare i förskoleklass inte har någon elev som fått särskilt stöd för sin språkliga utveckling läsåret innan garantin. I årskurs 3 är detta bara fallet för 14 procent av lärarna. Fordelat på kön framkommer att 65 procent av lärare i förskoleklass inte har någon flicka som fått särskilt stöd inom språk detta läsår.

Andel lärare som uppgett noll (0) elever med extra anpassning i matematik:

2i Lå 2018/19 Matematik	Lärare/klasser utan några Extra anpassningar i förskoleklass	Lärare/klasser utan några Extra anpassningar i årskurs 1	Lärare/klasser utan några Extra anpassningar i årskurs 3
Lärare utan flickor med ea	76 %	40,5 %	24 %
Lärare utan pojkar med ea	66 %	39,5 %	25,5 %
Lärare utan elever med ea	61 %	23 %	9 %
Lärare totalt i enkäten	205 st	190 st	212 st

Enkätsvaren visar att 61 procent av lärare i förskoleklass inte har någon elev som fått extra anpassningar för sin matematiska utveckling läsåret innan garantin. I årskurs 3 är detta bara fallet för 9 procent av lärarna. Fordelat på kön framkommer att tre fjärdedelar av lärare i förskoleklass (76 %) inte har någon flicka som fått extra anpassningar inom matematik detta läsår.

Andel lärare som uppgett noll (0) elever med särskilt stöd i matematik:

2j Lå 2018/19 Matematik	Lärare/klasser utan några Särskilt stöd i förskoleklass	Lärare/klasser utan några Särskilt stöd i årskurs 1	Lärare/klasser utan några Särskilt stöd i årskurs 3
Lärare utan flickor med ss	89 %	65 %	41 %
Lärare utan pojkar med ss	81,5 %	55 %	42 %

Lärare utan elever med ss	76 %	45 %	24 %
Lärare totalt i enkäten	205 st	190 st	212 st

Enkätsvaren visar att 76 procent av lärare i förskoleklass inte har någon elev som fått särskilt stöd för sin matematiska utveckling läsåret innan garantin. I årskurs 3 är detta fallet för 24 procent av lärarna. Fördelat på kön framkommer att en övervägande majoritet av lärare i förskoleklass (89 %) inte har någon flicka som fått särskilt stöd inom matematik detta läsår.

3 Stödinsatser av specialpedagogisk personal

Specialpedagogisk kompetens för elever i olika åldrar

En del av syftet med garantin för tidiga stödinsatser handlar om att personal med specialpedagogisk kompetens ska fås att i större utsträckning förlägga sina arbetsuppgifter till skolans yngre elever. I enkäterna till personal med specialpedagogisk kompetens ställdes därför frågan om vilka årskurser/ stadier hon eller han arbetat med under läsåret 2018/19. I enkäterna ombads den specialpedagogiska personalen även ange för hur många elever i förskoleklass, i lågstadiet, i mellanstadiet respektive i högstadiet de utformat stödinsatser (extra anpassningar eller särskilt stöd) för elevers utveckling för att nå kommande kunskapskrav inom svenska, svenska som andraspråk eller matematik.

3a Vilka årskurser arbetar du med under läsåret 2018/19? (flera alternativ kan väljas)	
Förskoleklass	99 st, 47 %
Lågstadiet (årskurs 1-3)	168 st, 80 %
Mellanstadiet (årskurs 4-6)	133 st, 64 %
Högstadiet (årskurs 7-9)	26 st, 12 %

Enkätsvaren visar att en majoritet av de som besvarat enkäterna till personal med specialpedagogisk kompetens arbetar mot lågstadiet (då enkäten handlar om garantin för tidiga stödinsatser i förskoleklass och lågstadiet är ett större bortfall av specialpedagogisk personal som arbetar mot de äldre eleverna förväntat).

I enkäterna till personal med specialpedagogisk kompetens ställdes även frågan om hur många elever de utformat stödinsatser till:

3b Elever kan behöva stöd i sin utveckling för att nå kommande kunskapskrav inom svenska, svenska som andraspråk och matematik. För hur många elever har du utformat sådana stödinsatser (extra anpassningar eller särskilt stöd) under läsåret 2018/19?					
	Elever i förskoleklass	Elever i lågstadiet	Elever i mellanstadiet	Elever i högstadiet	Totalt
Elever med stöd för språk	229 st	2 100 st	1 329 st	290 st	3 948 st
Elever med stöd för matematik	76 st	1 141 st	1 062 st	284 st	2 563 st

Tabellen visar hur många stödinsatser till elever inom respektive åldersgrupp som personal med specialpedagogisk kompetens utformat för elevernas språkliga respektive matematiska utveckling.

Enkätsvaren visar också hur mängden stödinsatser fördelar sig mellan de svarande, det vill säga hur många elever var och en av den specialpedagogiska personalen utformat stödinsatser för. Här visar enkätsvaren att av de 99 respondenterna i gruppen "personal med specialpedagogisk kompetens" som uppger att de arbetar mot förskoleklass det aktuella läsåret 2018/19 har 31 av dem (31 %) inte utformat några extra anpassningar eller särskilt stöd för elever i förskoleklass när det gäller den *språkliga* utvecklingen. 18 stycken (18 %) har utformat stöd för endast 1 elev i förskoleklass, och 17 % har gjort det för endast 2 elever. När det gäller att utforma stöd för elevers *matematiska* utveckling är det 69 stycken av den specialpedagogiska personalen (70 %) som inte har utformat några extra anpassningar eller särskilt stöd för elever i förskoleklass; detta trots att de uppgett att de arbetar mot just den elevgruppen (16 % anger 1 elev och 1 % anger 2 elever).

I enkäterna till personal med specialpedagogisk kompetens ställdes också frågan om hur – tillsammans med vem – de utformat de aktuella stödinsatserna:

3c Under läsåret 2018/19 utformades stödinsatser kopplade till elevers språkliga och matematiska utveckling ... (hur? svarsalternativ)				
	... främst av mig själv	... främst tillsammans med (övrig) personal från elevhälsan	... främst tillsammans med förskollärare/lärare i elevens klass	Annat
Språk	27 st, 13 %	38 st, 18 %	117 st, 56 %	27 st, 13 %
matematik	23 st, 11 %	31 st, 15 %	128 st, 61 %	27 st, 13 %

Enkätsvaren visar att personal med specialpedagogisk kompetens i störst utsträckning främst utformat stödinsatser kopplade till elevers språkliga eller matematiska utveckling tillsammans med förskollärare/lärare i elevens klass.

4 Uppgifter om undervisningen

Uppmärksammande av elevers svårigheter

För att läraren ska kunna ge stöd till elever som är i behov av det behöver elevernas svårigheter bli kända. Det kan ske på olika sätt. I enkäterna till lärare i förskoleklass, årskurs 1 och 3 samt specialskolan ombads lärarna ange vilket eller vilka av dessa (listade) sätt som förekommit under läsåret.

Språklig utveckling

4a Av nedanstående sätt att få reda på om en elev har behov av stöd rörande den språkliga utvecklingen, vilket/vilka har varit aktuella under läsåret?				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
Genom den egna undervisningen	187 st, 91,2 %	178 st, 93,7 %	195 st, 92 %	560 st, 92,3 %
Genom uppgift från förskolan	85 st, 41,5 %	-	-	85 st, 41,5 %
Genom uppgift från annan pedagog/skolpersonal	47 st, 22,9 %	71 st, 37,4 %	79 st, 37,3 %	197 st, 32,5 %
Genom uppgift från elevens vårdnadshavare	95 st, 46,3 %	40 st, 21 %	42 st, 19,8 %	177 st, 29,2 %

Genom kartläggnings- eller bedömningsmaterial	154 st, 75,1 %	155 st, 81,6 %	168 st, 79,2 %	477 st, 78,6 %
Genom annat, nämligen ...	7 st, 3,4 %	6 st, 3,2 %	10 st, 4,7 %	23 st, 3,8 %

Matematisk utveckling

4b Av nedanstående sätt att få reda på om en elev har behov av stöd rörande den matematiska utvecklingen, vilket/vilka har varit aktuella under läsåret?				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
Genom den egna undervisningen	155 st, 75,6 %	158 st, 83,2 %	186 st, 87,7 %	499 st, 82,2 %
Genom uppgift från förskolan	38 st, 18,5 %	-	-	38 st, 18,5 %
Genom uppgift från annan pedagog/ skolpersonal	24 st, 11,7 %	47 st, 24,7 %	72 st, 34 %	143 st, 23,6 %
Genom uppgift från elevens vårdnadshavare	36 st, 17,6 %	15 st, 7,9 %	28 st, 13,2 %	79 st, 13 %
Genom kartläggnings- eller bedömningsmaterial	116 st, 56,6 %	134 st, 70,5 %	153 st, 72,2 %	403 st, 66,4 %
Genom annat, nämligen ...	2 st, 1 %	5 st, 2,6 %	6 st, 2,8 %	13 st, 2,1 %

Enkätsvaren visar att en majoritet av lärare inom var och en av respondentgrupperna blir uppmärksam på att elever är i behov av stöd för sin språkliga eller matematiska utveckling genom den egna undervisningen. För elevers behov av stöd inom det matematiska området är det dock färre lärare som uppger detta, än när det gäller området språk.

Systematisk kartläggning av elevernas kunskapsutveckling i Fk

Som motivering till garantins införande påpekar regeringen i sitt beslut att en kontinuerlig och systematisk kartläggning och bedömning av elevernas kunskapsutveckling är nödvändig för att avgöra om en elev är i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd.

För att kunna se förändringar avseende användandet av systematiska kartläggningar finns frågor om detta med i enkätens första utskick *för förskoleklassen* läsåret innan garantin trädde i kraft:

4c Har det under läsåret 2018/19 använts något systematiskt kartläggnings- eller bedömningsmaterial för att utvärdera den språkliga utvecklingen hos dina förskoleklasselever?				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
Ja	181 st, 88,3 %	-	-	181 st, 88,3 %
Nej	24 st, 11,7 %	-	-	24 st, 11,7 %
Vet inte	0			0

4d Har det under läsåret 2018/19 använts något systematiskt kartläggnings- eller bedömningsmaterial för att utvärdera den <i>matematiska</i> utvecklingen hos dina förskoleklass elever?				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
Ja	160 st, 78,0 %	-	-	160 st, 78,0 %
Nej	44 st, 21,5 %	-	-	44 st, 21,5 %
Vet inte	1 st, 0,5 %			1 st, 0,5 %

Enkätsvaren visar att det är vanligt att någon form av systematiskt kartläggnings- eller bedömningsstöd för utvärdera elevernas språkliga och matematiska utveckling använts i förskoleklassen redan läsåret 2018/19.

Kontakter med och insatser från personal med specialpedagogisk kompetens

Avsikten med reformen är bland annat att elever i behov av stödinsatser för sin språkliga och/eller matematiska utveckling ska få rätt stöd. För att möjliggöra eller tillförsäkra rätt stöd anger garantins bestämmelser att samråd ska ske med personal med specialpedagogisk kompetens. I enkäterna ställde vi frågan till lärare i Fk, åk 1 och åk 3 om de haft kontakt med sådan personal angående den språkliga respektive den matematiska utvecklingen hos klassens elever.

4e Har du under läsåret 2018/19 varit i kontakt med personal med specialpedagogisk kompetens (till exempel speciallärare eller specialpedagog) angående dina elevers <i>språkliga</i> utveckling?				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
Ja	166 st, 81,0 %	177 st, 93,2 %	201 st, 94,8 %	544 st, 89,6 %
Nej	38 st, 18,5 %	13 st, 6,8 %	11 st, 5,2 %	62 st, 10,2 %
Vet inte	1 st, 0,5 %	0	0	1 st, 0,2 %

4f Har du under läsåret 2018/19 varit i kontakt med personal med specialpedagogisk kompetens (till exempel speciallärare eller specialpedagog) angående dina elevers <i>matematiska</i> utveckling?				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
Ja	76 st, 37,1 %	134 st, 70,5 %	174 st, 82,1 %	384 st, 63,3 %
Nej	127 st, 62,0 %	55 st, 28,9 %	37 st, 17,5 %	219 st, 36,1 %
Vet inte	2 st, 1,0 %	1 st, 0,5 %	1 st, 0,5 %	4 st, 0,7 %

Enkätsvaren visar att en övervägande majoritet av lärarna har haft kontakt med personal med specialpedagogisk kompetens när det handlar om elevers *språkliga* utveckling. Det är inte riktigt lika många som uppger att de haft kontakt med personal med specialpedagogisk kompetens när det handlar om elevers *matematiska* utveckling.

5 Dokumentation

Lärares tid för dokumentation

I regeringsuppdraget ingår att undersöka om och i så fall hur lärarnas administrativa arbete påverkas. Enkäterna mäter därför hur undervisande lärare uppskattar sin tid för dokumentation.

Lärarna har tillfrågats om tidsåtgången vad gäller dokumentation av elevernas språkliga respektive matematiska utveckling. De har ombetts att ange den genomsnittliga tiden i timmar per vecka, fördelat på de två kunskapsområdena.

Språklig utveckling

5a Uppskattningsvis, hur mycket tid ägnar du åt dokumentation av elevernas <i>språkliga</i> utveckling? Uppge timmar per vecka i genomsnitt.				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
0 timmar	24 st, 11,7 %	4 st, 2,1 %	8 st, 3,8 %	36 st, 5,9 %
1 timme	126 st, 61,5 %	95 st, 50 %	116 st, 54,7 %	337 st, 55,5 %
2 timmar	28 st, 13,7 %	46 st, 24,2 %	53 st, 25 %	127 st, 20,9 %
3 timmar	14 st, 6,8 %	16 st, 8,4 %	18 st, 8,5 %	48 st, 7,9 %
4 timmar	3 st, 1,5 %	9 st, 4,7 %	7 st, 3,3 %	19 st, 3,1 %
5 timmar	4 st, 2 %	8 st, 4,2 %	2 st, 0,9 %	14 st, 2,3 %
6 timmar	1 st, 0,5 %	2 st, 1,1 %	0	3 st, 0,5 %
7 timmar	1 st, 0,5 %	2 st, 1,1 %	2 st, 0,9 %	5 st, 0,8 %
8 timmar	1 st, 0,5 %	0	2 st, 0,9 %	3 st, 0,5 %
>>>	15 st			

Matematisk utveckling

5b Uppskattningsvis, hur mycket tid ägnar du åt dokumentation av elevernas <i>matematiska</i> utveckling? Uppge timmar per vecka i genomsnitt.				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
0 timmar	41 st, 20 %	7 st, 3,7 %	14 st, 6,6 %	62 st, 10,2 %
1 timme	123 st, 60 %	96 st, 50,5 %	114 st, 53,8 %	333 st, 54,9 %
2 timmar	25 st, 12,2 %	48 st, 25,3 %	49 st, 23,1 %	122 st, 20,1 %
3 timmar	8 st, 3,9 %	11 st, 5,8 %	20 st, 9,4 %	39 st, 6,4 %
4 timmar	1 st, 0,5 %	8 st, 4,2 %	5 st, 2,4 %	14 st, 2,3 %
5 timmar	3 st, 1,5 %	9 st, 4,7 %	2 st, 0,9 %	14 st, 2,3 %
6 timmar	2 st, 1,0 %	2 st, 1,1 %	0	4 st, 0,7 %
7 timmar	0	2 st, 1,1 %	2 st, 0,9 %	4 st, 0,7 %
8 timmar	0	0	1 st, 0,5 %	1 st, 0,2 %
>>>	14 st			

Enkätsvaren visar att de flesta lärare inom varje respondentgrupp (i förskoleklass, i årskurs 1 och 3 samt i specialskolan) ägnar 1 timme per vecka till dokumentation av elevernas språkliga utveckling och en timme per vecka åt elevernas matematiska utveckling.

Tillräcklig tid

Lärarna har även tillfrågats om de anser att den tid för dokumentation de angett är tillräcklig i förhållande till ändamålet eller inte:

5c Den tid du ägnar åt dokumentation kring elevers utvecklingsnivå, eventuella stödbehov och stödinsatser är ... (svarsalternativ)				
Lå 2018/19	Lärare i förskoleklass	Lärare i årskurs 1	Lärare i årskurs 3	Totalt
Inte tillräcklig i förhållande till ändamålet	126 st, 61,5 %	53 st, 27,9 %	74 st, 34,9 %	253 st, 41,7 %
Tillräcklig i förhållande till ändamålet	73 st, 35,6 %	104 st, 54,7 %	111 st, 52,4 %	288 st, 47,4 %
Alltför omfattande i förhållande till ändamålet	6 st, 2,9 %	33 st, 17,4 %	27 st, 12,7 %	66 st, 10,9 %

Enkätsvaren visar att lärare i förskoleklass i hög utsträckning menar att de *inte* lägger tillräckligt med tid på dokumentation i relation till ändamålet. De andra respondentgrupperna menar dock i större utsträckning att tiden de lägger på dokumentation är tillräcklig i förhållande till ändamålet.

Skolinspektionen avser att följa upp ovan redovisade iakttagelser i de två kommande enkäterna i studien som är planerade till vårterminen 2021 respektive 2022.